

PERSPEKTIVY

2002

ŘÍJEN

10

Už několik let se s přestávkami věnuji studiu dějin katolického modernismu z počátku minulého století a své poznanky snad někdy sepišu, ale zaručit to nemohu. Toto téma nesmírně přitahuje mou zvědavost. Někdo by už měl napsat souhrnnou historickou studii, mapující *fin de siècle*, samozřejmě včetně prvních let dvacátého století. Mně už to není souzeno, ta práce by zabrala přinejmenším třicet let a byla by nad síly jednoho člověka. Při té příležitosti by měl někdo definovat smysl velkých kulturních změn, k nimž tehdy v mnoha oblastech docházelo: netušené technické vynálezy, nové proudy v malířství, literatuře a architektuře, nové filozofické směry (Bergson, empiriocriticismus, Husserl), příliv asijských náboženství, teozofie, psychoanalýza, pařížské nevěstince, bolševismus, měnící se představy o fyzice, šokujič výstředky v ženské módě atd. Tam by také bylo místo pro katolický modernismus.

JAMES ENSOR, INTRIKA, 1890, OLEJ NA PLÁTNĚ, MUSEE ROYAL DES BEAUX-ARTS, ANTWERP

Poznámka o modernismu

Jednalo se v případě modernismu o jednu z řady krizí v dějinách církve? Ano. A byla tato krize definitivně zažehnána? Nikoliv. I když odsouzený a zdánlivě rozdrčený v atmosféře čistek, donašečství a intrik, která tehdy ovládla řehole, semináře a biskupské kurie, přesto pod jinými názvy působil v církvi skrytě dál a v jistém smyslu připravoval půdu pro *Vaticani II*. Modernismus se v církvi objevuje vždy v období velkých kulturních zlomů, obsahově se sice liší, ale duchovní struktury mají podobné. Mezi modernisty lze počítat Klementa Alexandrijského, Tomáše Akvinského (zpočátku) nebo Tovarýšstvo Ježíšovo.

Jak definovat modernismus? Asi nejméně vhodnými nástroji k jeho pochopení by byla encyklika Pia X. *Humani generis* nebo dekret Lamentabili. Papežské dokumenty obsahují některá tvrzení shodná s intencemi modernistů, některá zcela nepravdivá a některá sice připomínají modernistické teorie, ale je jim podsouvan zcela jiný obsah. Asi nejlepší odpovědí na *Humani* je zásadní Buonaiutiho publikace (vyšla anonymně a do angličtiny ji překládá Tyrrell).

Domnívám se, že v modernismu se setkáváme se třemi hlavními směry kritiky: prvým jím je filologie politická a sociální.

1. Přání, aby se při studiu Písma svatého uplatňovala stejná kritická a filologická kritéria jako při studiu ostatních historických pramenů. Kritika některých pověrečných nauk týkajících se Bible se objevuje už v 16. století, koncem 17. století vychází fundamentální dílo Richarda Simona. Modernistům šlo o několik konkrétních otázek: o autorství některých základních textů (Pentateuchu, Knihy Moudrosti, některých Pavlových epístol či Lukášova evangelia), o evulenti rozporů ve vyprávění, stejně jako o samotný pojem nadpřirozené inspirace, nebe tvrdit, říkali, že Pán Bůh biblické texty nikomu přesně nadiktovat. Věřili v určitou formu inspirace, věřili ve stálou přítomnost Krista v dějinách, nepokládali ho „jen za člověka“, nepopírali, že náš svět tkví v nadpřirozeném řádu, ale zároveň se domnívali, že tento řád přímo nezasahuje do našeho světa, nýbrž spíš proniká lidským vědomím a kulturou.

2. Vývoj dogmat a církve. Tvrzení, že Ježíš bezprostředně určil podobu církve, s její hierarchií, autoritou, systémem moci, že ustanovil všechny svátosti a dal jim ten obsah, jaký mají dnes, pokládali modernisté za mytologickou smyšlenku, pro niž není odůvodnění v Novém zákoně. Dogmata se vyvíjela ze zkušenosti, úvah a myšlenkových konfliktů v samotném křesťanství, nebyla jeho součástí od počátku a také jejich význam se během dějin proměňoval. Jedná se o kulturní artefakty, vyjadřující však náboženské přesvědčení věřících. – Právý smysl dogmat je tedy čistě praktický.

3. Modernisté často kritizovali byrokratický ráz církevního aparátu, autoritářství, neschopnost kriticky reflektovat kulturní změny, které musely nutně otřást tradičním postavením církve, jakož i odmítání racionální diskuse. S tím souvisela i nedůvěra k tradici scholastického racionalismu, který, i když sehrál důležitou roli v dějinách kultury, ztratil na své účinnosti a přesvědčivosti. Stejně tak byli přesvědčeni, že odluka církve od státu církvi neškodí. Naopak: tím, že ji osvobodí od čistě politických úkolů a konfliktů, diplomatických intrik a skrytých teokratických ambicí, vrátí se křesťanství ke svému pravému poslání. Akceptovali i pozitivní a nakonec nevyhnutelně demokratické změny.

Můj popis je pochopitelně zjednodušující, neexistoval totiž žádný „ústřední výbor“ modernistů, většinou pracovali samostatně, přestože se znali a vyměňovali si korespondenci. Často se ve svých názorech také rozcházel, jindy je předkládali s různou mírou radikalit. Na toho nejznámějšího z nich, Loisyho, padlo také největší podezření, že se snaží všelijak vykrukovat.

Modernisté rovněž tvrdili, že náboženskou zkušenost nelze zaměňovat se souhlasem s konkrétními dogmatickými formulacemi. Nepokládali je za příliš důležité,

Co v církvi měnit nelze? Abych na tuto otázku odpovídal, k tomu se necítím být povolán. Pro mě to budou texty Nového zákona, v každé době znovu interpretované, neméně tedy jen zdánlivě. Nezapomínáme ale, že od teorie vývoje dogmat je jen krůček k radikálnímu bultmanovství a k tvrzení, že v náuce i v tradici se všechno podřizuje civilizačním změnám. Potom ale nic trvalého a věčného zůstává a my bychom se měli smířit s tím, že mění-li se doba, bude se i křesťanství vyjadřovat slovy přesně opačnými, než jsou ta, která používáme dnes. Kudy však ta hranice přesně prochází – určit neumím.

Měl bychom také vědět, že modernisté – podobně jako většina dnešních křesťanů – se domnívali, že v ostatních náboženstvích se uchovává, třebaže nedokonalé či méně dokonale, pramen božského světla, že Bůh všechny lidi obdaril svými dary, i když všechno, co od něj lidé dostávají, podléhá historicky se měnícím podmínkám. Modernisté tedy můžeme považovat za průkopníky ekumenismu.

Víme, že vždy, když v církvi vznikla krizová situace, ohrožovala ji dvě diametrálně odlišná nebezpečí. Vždyť šlo přece o to přizpůsobit se novým civilizačním podmínkám. V tu chvíli ale vzniká dilema: nekompromisní odmítnutí všech ústupků, které požaduje „svět“, je špatné, neboť může církev odsoudit k účelové izolované sekty. Přílišné ústupky rovněž nejsou dobré, neboť šíří nejistotu mezi věřícími a jistým způsobem rozměňují duchovní identitu církve. Nikdo nedokáže předem říci, které nebezpečí je větší a jak najít pokud možno bezpečný „střed“. Hovořím-li o schopnosti „přizpůsobit se“ novým civilizačním podmínkám, nemyslím tím, že by církev měla bez rozmyslu podléhat všemu, co je v určité chvíli zrovna v módě – ať už ideologicky nebo v oblasti mravů: církev se mnohdy musí postavit proti „světu“. Modernismus narazil na tvrdý odpor. Celá církev se dlouho věnovala boji s touto nákazou,

který ji výrazně oslabil, neboť značná část evropské inteligence se k ní obrátila zády. Nikoliv bez důvodu totiž tuto kampaň chápala jako triumf „konstantinské“ reakce, odplatu klerikálního byrokratismu, beznadějný pokus přizpůsobit skrytému teokratickému nároku, neschopnost akceptovat onen Rozum, který se vůbec nemusí stát nepřitelem náboženství, nýbrž jen kritikem institucí, které by měly nahrazovat živou víru. Napětí mezi živou vírou a institucí je totiž nevyhnutelné.

Zpětně viděno, církev nemohla jen tak přimhouřit všechno, co modernisté hlásali. Avšak nemusela se spoléhat jen na účinnost kleteb a pohrůzek, nýbrž mohla také uznat, že se jedná o lidi, kteří to myslí dobře.

Pokoncilní změny do jisté míry vycházely z ducha reformy, o než modernismus usiloval (i když samozřejmě nešlo o bezprostřední „vliv“ modernistické literatury). Zásady historické kritiky v církvi zvítězily a odstranily množství vžitých a nadbytečných pověr, které byly pokládány za pravdivé a ověřitelné. Čtenář moderního vydání Bible narazí v připojených komentářích na nejedno tvrzení, které ještě nedávno vyvolávalo rozhořčení a odpor. Církev se kvůli tomu, že Mojžíš už není pokládán za autora Pentateuchu, nezhroutila. Přestala odsuzovat heretiky a jinovce, hledá cestu smíření s jinými křesťanskými konfesemi, ale i se Židy, zdůraznila roli laiků v církvi, zavedla výrazné změny v liturgii atd., nemohu zde shrnout učení celého koncilu. Důležité rozumním námátkám nebo smutku oněch katolíků, kteří mnohé z těchto změn (nejednou i pověrných) chápali jako popření toho, na čem byli po celá léta zvyklí. Rozumím tomu, když kardinál Ottaviani, tehdy už slepý, prohlásil, že je šťastný, že už je starý a brzy umře, neboť jen tak má naději, že země ještě v katolické církvi. Rozumím arcibiskupu Lefebvreovi, když říká, že církev je nakažena modernismem. Má pravdu, modernismus se různými stezkami zabýval i v církvi. Pouze si kladu otázku, zdali by pro církev nebylo větším nebezpečím, kdyby dál kráčela starými, vyšlapanými kolejiemi. Také dávám (nechci se tím čehokoli domáhat) z čistě estetických důvodů přednost tridentské mši, je mi líto latiny (nikoliv z estetických důvodů, ale kvůli tomu, že latina hrála důležitou směřující roli v rámci křesťanského univerza), od dětství jsem byl zvyklý na kněze v klerikálních, i když to samozřejmě nijak nesouvisí s naukou. Vím, že v důsledku koncilu vznikala i politická hnutí navazující na tak zvanou teologii osvobození, která křesťanskou víru trestuhodně rozměňovala a kdyby mohla, udělala by z církve trockistickou nebo maoistickou sekty. Ale jsem rád, že se církev s takovou vehemencí ujímá lidí bezradných a chudých, že se jednoznačně postavila za myšlenku lidských práv (navazující přece na francouzskou revoluci) a za demokracii, že zrušila antio-dernistickou přísahu. V životě společnosti je přece většina věcí dvojznačných a nejistých, a tak to už zůstane, alespoň do dne. Posledního soudu. Leszek Kołakowski

Článek vyšel v polské katolické revue *Znak* 566/2002. Přeložil JB.

OBSAH: STRANA 3 – FEMINISTKY NEMLUVÍ ŽENSKÝM HLASEM – ROZHOVOR S MICHAELOU FREIOVOU
STRANA 4 – KONEC SVOBODNÉ EVROPY VE SVOBODNÉ EVROPĚ – VÁCLAV BURIAN
STRANA 5 – TRINÁCT LET POTÉ – A CO DÁL? – NAŠE POLISTOPADOVÁ TRANSFORMACE A SOCIÁLNÍ NAUKA CÍRKVE
STRANA 7 – MAGICKÝ REALISMUS POD ŘÍPEM – VÁCLAV SOKOL

Frankfurtský veletrh ve znamení hospodářské krize

Ve znamení světové hospodářské deprese a teroristického útoku na turistický ostrov Bali proběhl ve dnech 9. - 14. října čtyřiapadesátý Frankfurtský knižní veletrh, největší výstava nakladatelů v Evropě. Přes- tože svátek knihy překonal historický rekord a účastnilo se ho na 250 tisíc návštěvníků, vystavovatelů bylo o 600 méně než v minulém roce, tj. „pouhých“ 6284. Jen nakladatelů z německé jazykové oblasti bylo o patnáct procent méně než loni, čímž počet německých stánků klesl na 2000 a počet prezentovaných titulů ze 400 na 330 tisíc.

Frankfurtský veletrh je jakýmsi seismografem evropského a do jisté míry i světového knižního průmyslu. Na tomto poli lze zaznamenat několik tendencí: ani ve světě tištěného slova nelze počítat s „neudržitelným růstem“. Knižní průmysl byl už delší dobu charakteristický expanzivní produkcí množství titulů a záplavou novinek. Velká nakladatelství mohutněla a časem požírala ta malá. To přispělo k výraznému vyprofilování právě velkých nakladatelství. Někteří z nich (jako Rowohlt, Suhrkamp nebo Pinguin) se soustředí především na beletrii, jiná na produkci literatury faktu, učebnic, vědeckých rádců a příruček. Vychází méně titulů a nakladatelství se většinou orientují výhradně podle vkusu čtenářů. Zcela zvláštním fenoménem je nakladatelství úspěšné tzv. „rádcovské literatury“ (self-help literature). Autoři jako Anselm Grün či Anthony de Mello se stávají emblematickými zjevy, jakýmijsi guru dneška a některá nakladatelství od nich vydávají jednu knihu za druhou.

Dalším zaznamenaným fenoménem jsou elektronické knihy, tedy knihy v digitální podobě, v nichž se li- stuje s myši nebo elektronickou tužkou a které nabízejí nečekané možnosti surfování v různých virtuálních vrstvách jedné knihy a ve výběru rejstříků. Takové knihy mají často multimediální použití, lze je připojit na počítač, stahovat si data, zpracovávat různé kapitoly podle libosti. Obecným trendem zvláště v anglické jazykové oblasti jsou knihy ve dvou podobách: v té klasické, „papírové“, a v podobě audionahrávky. Především knihy pro děti si lze koupit s připojeným CD či magnetofonovou kazetou.

Hrdinou dne byl čerstvý nositel Nobelovy ceny za literaturu, maďarský spisovatel žijící v Berlíně, Imre Kertész. Je to první Maďar, který obdržel tuto nejvyšší literární poctu. Světové proslulosti se dostalo jeho Románu člověka bez osudu, který autobiograficky líčí příběh osvětelského věz- ně Kovese. Hrdina příběhu se snaží být „dobrým obyvate- lem lágru“, poctivým vězňem se vším všudy, čímž dospěje k jakémusi druhu štěstí v apatii uprostřed nevýslovných hrůz. Román popisuje nelidský důsledek psychického utr- ňení spojeného s šoa a jeho autor Imre Kertész má k ně- mu lapidární komentář: „Porcho! jsem prostě tajemství světa kolem: že mě všude a kdykoli mohou zastřelit.“

Dalším literárním oceněním veletrhu tradičně končí: před- dáním Mirové ceny německých nakladatelů a knihkupců (dotace patnáct tisíc eur) a závěrečnou řečí významena- něho ve frankfurtské katedrále sv. Pavla. Projev letošního laureáta, jednasedmdesátiletého nigerijského spisovatele Chinuy Achebeho, byl asi nejkratší a nejměřítečnější v histo- rii veletrhu, přičemž totiž pouze krátký úryvek ze svého bestselleru Okonkwo neboli Konec starých časů.

Zdeněk Jančařík

Kardinálovi dochází trpělivost

Kardinál Joachim Meisner, arcibiskup kolínský, roz- poutal v Německu „spor o velké C“ v názvu křes-ťanských stran. Poslední kapkou, již číše jeho trpě- livosti přetékla, bylo rozhodnutí Edmunda Stoibera, kancléřského kandidáta CDU/CSU, pověřit propagaci ro- dinné politiky svobodnou matku. Bez ohledu na tuto zá- minku je však otázka, zda jsou obě křesťanské strany sku- tečně křesťanské, duhovná. V češtině to tak nečítáme: v slově křesťan se jméno Pána a Zakladatele ozývá z větší dálky než v německém *Christ, duistlich*. Jsou tedy obě strany vskutku kristovské? Říci „ne“ se nechce, říci „ano“ nelze.

Nevím, kolik voličů kardinál zná, stejně jim nezbylo než volit CDU/CSU. Politická strana je dnes stále méně

tím, čím bývala dřív. Už není společenstvím, které chce uskutečnit takový či onaký ideál, nejde to. Stává se týmem, který promýšlí a prosazuje strategie a taktiky ovlivňování jen málo změnitelného chodu společnosti, přičemž se snaží zmanipulovat co nejvíce voličstva. Bude-li trvat na tom či onom ideálu, dostane se na okraj, anebo – pokud získá většinu – uvrhne společnost do chaosu. Ani odbory už nejsou tím, čím kdysi, když si leccos vymohly časově neo- mezenou stávkou. Dnes lze stávkovat jen symbolicky. Kdo to přetáhne, riskuje nenapravitelné zhroucení provozu.

Moderní společnost se snaží plnit stále více potřeb, ale stále více frustruje. Je stále složitější, specializovanější, dů- myslnější, zranitelnější. Z provozní nezbytnosti rozděluje to, co kdysi bývalo jedno, například mravní a právní řád. Někde to je stále jedno (muslimská *šarija*), ale funguje to nelidsky, jako jakobínská diktatura. Rozdělením je umo- žněno fungování, ale ztrácí se původní východisko, z práva se vytváří mravnost (právo přirozené je vytěsňováno právem pozitivním, psaným, duchu literou). Je to dobře, anebo špatně? Je to pokrok. Ale dobře to není.

A co církev? Také podléhá těmto tlakům? Ano, i ona. Stává se složitější, specializovanější, důmyslnější, zranitel- nější. „Ocitli jsme se v době, kdy církev v naší zemi hrozí, že ji všelijaké struktury, sekretariáty a komise přimějí, aby strnula v pouhou organizaci,“ varoval kardinál na zářijov- ém setkání německých biskupů ve Fulde. „Je-li struktura mocnější než život, který má chránit, ohrožuje ho zaduše- ním.“ Živá víra je podle něj na ústupu, je vytlačována ja- kousi ideologickou virou vlastní výroby, katolickou jen podle jména. „Aparáty jsou už natolik vlivné, že my bis- kupové si připadáme jako bezmocní a tváříme se přívět- livě, zatímco se hraje nedobrá hra. Do té pouště všelijak- ých aparátů, struktur a kompetencí musí vpadnout Duch Boží jako bouře a odváť vše, co relativizuje prorocký hlas církve a zamlžuje světo jejího poselství.“

Kardinál připomíná, že Kristus se ustavičně ptal těch, s nimiž mluvil, zda uvěřili, zda věří. Ta otázka nabývá na naléhavosti, neboť se ptal i takto: „Ale nalezne Syn člověka víru na zemi, až přijde?“ Proto je dnes stěžejní úlohou církve katecheze a promluva. V rodinách a ve farnostech se už víra nepředává. Prý je tu ještě školní výuka nábo- ženství. Její výsledky však nejsou právě povzbudivé. Zato je zde trh s pestrou náboženskou nabídkou, ale tam je na- še pozice tragická, míní kardinál. Přesvědčivost naší víry je rozkládána jedním nedověří a falešných věr. Ztratilo se vě- domí poslání církve. Ta má zpřítomňovat Krista, který o sobě řekl: „Já jsem cesta.“ Místo toho je pokládána za nástroj k zlepšování světa. Církev není k přítomnosti lho- stejné, ale především proto, že přítomnost má význam pro věčnost. Není tomu tak, že „všichni přijijeme do nebe“, jak slyšíme. Bylo přece jasné řečeno, že jedni se ocitnou po pravici Pána, až přijde soudit, a jiní po levici. Jedině ne- zkrácené zvěstování víry může nabídnout dnešní „společ- nosti zábavy“ perspektivu.

Potud kardinál Meisner, mezi německými biskupy asi ten nejemotivnější. Snad právě proto dokázal projevit obavu, ježmuž vyjádření brání u jiných stydlivost či ne- chuť rozházet si to se standardním veřejným míněním. Vyprovokovaly ho k tomu domácí poměry. Ty se od na- šich liší, ale spíše jen v podružnostech. Společným jmeno- vatelem je mizení víry i jeho příčina: vlnou viru nelze předávat.

od

Projektant „euroislámu“ varuje

Bassam Tibi, jehož jsme už zmiňovali, je Syřan, mus- lim, žije v SRN a přednáší na univerzitě v Tübingen mezinárodní vztahy. Hledá způsob, jak integrovat do německé společnosti ty miliony muslimů, původně gas- tar- beiterů, a jejich potomků a jak dosáhnout vzájemné tole- rance mezi oběma komunitami. Říká svému projektu *euro- islám*. Zda a jak bude přijat, není jisté, ale zatím nikdo nevymyslel nic lepšího. – Bassam Tibi si nepřeje útok na Irák, má větší představivost stran možných důsledků, ale přitom varuje západní společnost před *islamismem* čili is- lamským terorismem. Bushova kampaň proti Iráku odvrá- tí pozornost od reálnější hrozby, a tou je islamistická síť na samotném Západě. Útok z 11. září byl připravován plných pět let – v Německu. Počet spících agentů Al-Kajdy v SRN odhaduje Bassam Tibi na tři až pět tisíc. Přitom Němci zůstávají vůči této hrozbě lhostejní.

Právní formalismus západních demokracií i evropský antiamerikanismus přichází islamistům vhod. Jejich síť při- pomíná Kominternu za Lenina a Stalina. Taktéž i jejich ideologie univerzální spásy. Tou islamisté otravují islám- skou diasporu na Západě a znemožňují její tolerantní sou- žití s domácími komunitami. Likvidace tálibu v Afghá- nistánu na tom nic nezmění.

Zdá se, že německý profesor, muslim syrského původu, míní svá slova upřímně.

od

GLOS Y

Prý je vládní krize překonána, ale slabiny v kon- strukci vládní koalice nadále existují. Hledání viníku je k ničemu, je-li jich moc. Například ti, co neúčastí ve vol- bách pozmenili váhu volebních výsledků. Těž ČSSD, neboť na *jednorázovou* pohromu zareagovala snahou o *trvalou* změnu (daňových zákonů). Zvýšení spotřební daně za benzín by navíc tížilo nápravu škod. A co paní Marva- nová, je statečná? Možná, ale též neprozíravá, sama byla překvapena, prý i šokována, důsledky, které její postup vyvolal (daly se předvídat). A pan Špidla? Je v pozici dědka z Pohádky o velkém tepě. Je silnější než myška, ale bez myšky to nepůjde. – K užítu je nám nové poznání. Všimli jsme si, jak byli najednou na koni komunisté. A pan Špidla to v té své straně nemá snadné, je uvnitř rozdělená. Máme sice pořád proevropskou vládu. Ale vládu „na čestné slovo“.

Koncem minulého měsíce se odmlčelo české vysílání **Rádia Svobodná Evropa** (posílá v koprodukcí s ČRo 61. Američané, kteří hradili třetinu nákladů, přestali platit. Proč také, mají-li jiné starosti? Kdyby měla česká společnost dosti sil, které by o takové médium stály, uživila by je. Příznivců RSE bývalo hodně, ale jsou staří, odcházejí a mladí je nedoplňují, protože mají jiné mediální pre- ference. – Se „Svobodkou“ odchází celá jedna epocha, 1918–1989. Prožila ji generace, kterou formovala první re- publika, Mnichov a protektorát, únorový převrat, padesátá léta, „Pražské jaro“ s následnou normalizací... Stop! Zde na- stává zlom, svou hloubkou srovnatelný snad s cézurou mezi před- a pobělohorskými Čechy. RSE byla dílem na- šeho exilu, k němuž se později přidružil disent. Jeden ani druhý nemá pokračovatele. Předávání zkušeností těch „dř- íve narozených“ (což tradiční společnost pokládala za pod- mínku svého přežívání) přestává fungovat. Celé skupiny dosud žijících upadají v zapomnění: muklové, rozpuštění zemědělců. Jistota šanci tu mají křesťané: uchovat si vědomí dějinného času a poměťovat její dějinami spásy. (Pamatujme, že něco z repertoáru „Svobodky“ a část jejich autorů převzal Český rozhlas 6 na dosavadní vlnové délce.)

Pánové Jakeš a Lenárt byli zproštěni obžaloby, předtím pan Štrougal – k nespokojenosti mnohých. Světská spravedlnost však může odsoudit vinu kriminální, nikoli tu morální, politickou (historickou) či metafyzickou. Kdyby mohla, nebylo by posledního soudu třeba. Konečný soud může ty pány soudit pouze za konkrétní skutky, které byly trestnými činy podle tehdy platného právního řádu. Pro takové se nenašly důkazy. Je chválné, že to soud otevřeně přiznal, i když byl pod tlakem „společenské ob- jednávký“ mnohých z nás pamětníků. Na tom nic nemění, že býváme často právem roztrpčení výroky jiných soudů jindy. – Tentokrát soud neprohlásil *nevinu* obžalovaných, pouze je zprostil obžaloby pro nedostatek důkazů, což po tolika desetiletích nepřekvapuje.

Norimberský tribunál byl v jiné situaci. Byl to soud vítězů, ale navíc se odvážně přihlásil k *přímé práva přirozeného*. Tu však odmítá nejen naše soudcovská obec spolu s předsta- viteli právní vědy, ale i většinové veřejné mínění.

Volební vítězství sociálních demokratů a „ze- lených“ v Německu uvítala nejen naše levice, ale skoro všichni. Proč? Protože Schröderova vláda nebude tak čas- to zmiňovat tzv. Benešovy dekrety. Tato vláda však ně- meckou ekonomiku z jejích patlů asi nevyvede. Je možné, že vláda CDU/CSU by si v tomto ohledu vedla úspěšněji, ale zase by nám připomínala dekrety co chvíli. Česká eko- nomika je na té německé dosti závislá, tedy i na jejím oži- vení. Jak je vidět, pořád máme na vybranou.

Smlouva mezi ČR a Svatým stolicem je stále neji- stá. Vláda ji sice parafovala, ale ratifikace Parlamentem je nejistá. Proti jsou komunisté, většina sociálních demokratů i značná část poslanců ODS v čele s panem Zahradilem. Zdalipak má tato sestava ještě něco společného kromě ne- chuti k Vatikánu a k nám, tmářům? Zřejmě vízi pokroku, jako vystřiženou z předválečných dob, ba dokonce z předminulého století.

SNÍMEK ARCHIV

Feministky nemluví ženským hlasem

ROZHOVOR S PUBLICISTKOU
A POLITIČKOU MICHAELOU FREJOVOU

Naše veřejnoprávní televize uváděla od letošního léta třináctidílný cyklus pořadů s názvem Ženský hlas. Přitom je zajímavé, že první díl pořadu, kterého jste se jako host zúčastnila vy a novinářka Šárka Halasová, nebyl odvysílán a byl přetočen s jinými hosty. Měla jsem možnost vidět váš záznam z natáčení. Vy jste v tom neodvysílaném díle obhájila biblický pojem Boha a také biblický obraz stvoření, tedy člověka, který je – jako muž a žena – obrazem Božím. Víte něco o tom, proč se ten první díl nevysílal?

Já sama jsem žádné sdělení nedostala a úvahy, proč se tak stalo, nechci rozvíjet. Víděla jste ovšem na mém záznamu, jak byl pořad koncipován. Bible byla prezentována jako základ náboženství nepřátelského ženám. Základem podobných argumentací je třetí kapitola knihy Genesis, resp. její šestnáctý verš: „Velice rozmnožím tvé trápení i bolest těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout.“ Od tohoto citátu se pak odvíjí představa, že bible ky založená náboženství, tedy judaismus a křesťanství, jsou vůči ženám nepřátelská, a že by si tedy ženy měly zvolit náboženství jiné; zpravidla jde o „náboženství Wikky“, tedy o čarodějnictví, pohanství a utváření iracionálních sil v přírodě i v lidském podvědomí.

V tomto smyslu je náboženský rozměr feminismu součástí obnovy pohanství na křesťanském Západě. Spojuje feministické myšlenky s radikální ekologickou ideologií a s historickým revizionismem, který vydvihuje – zase v protikladu k biblickým náboženstvím – předlitterární kultury a interpretuje některé z nich jako základ „žensky utvářených“ kultur. Není to nic nového, neopohanství se zrodilo už v 19. století jako určitá reakce na osvícenský racionalismus; archeologické nálezy bývaly tehdy interpretovány ideologicky – převážně nacionalisticky. Podobnými interpretacemi si později posloužily i oba totalitní režimy dvacátého století. To, že podobné násilné interpretace používají i feministky, má samozřejmě politický význam.

Na pořadu se mi leccos nezdálo; měl například velmi nízkou jazykovou a společenskou úroveň. Ale především mě překvapuje ideologické, zjednodušené zaměření. Myslíte si, že to byla strategie celého pořadu?

Obávám se, že ano. Dokládá to druhý díl pořadu, který – na rozdíl od prvního dílu – byl odvysílán v té podobě, v jaké byl natočen. Moderátorka si do něj pozvala starší feministku, paní Alexandru Berkovou, a mladého konzervativce, pana Michala Semína, otce čtyř dětí. Obě ženy pak mužského účastníka napadly způsobem, který diváky vylekal, jak dokládá řada diváckých reakcí překlíkaly ho, nenechaly ho vůbec zformulovat věcnou odpověď – jako by muž, který k takovému tématu vystoupí, byl už předem viněn a ke svým názorům měl jen zlé, násilnické motivy. Není divu, že i reakce nevěřících diváků, které jsme v našem okruhu měli možnost číst a slyšet, jednoznačně podporovaly napadeného hosta a děkovaly mu za umírněnou, slušnou reakci.

Jakým směrem se nesly reakce diváků? Jak byste je charakterizovala?

Řekla bych, že konfrontační tón pořadu vadil divákům zejména proto, že odpovídal jejich vlastní životní zkušenosti. Jeden starší muž v dopise vyprávěl svůj životní příběh – poté, co předčasně ovdověl, došlo k manželce své zemřelé ženy. Byl to velmi lidský dopis: ten muž viděl vzájemný respekt mužů a žen jako základ vzájemné služby a pomoci, tedy lásky v nejširším smyslu slova. Samozřejmě ústní a SMS reakce byly kratší, a tedy i plastičtější.

Tady vás přeruším: jak je možné, že se divácká reakce, o které hovoříte, neodrazila v tisku? Recenze a rozhovory v několika týdeních (Respekt, Reflex, Týden, příloha MF Dnes) přinášely výhradně samou chválu...

Tobhle já pokládám za snad nejdůležitější moment kauzy „Ženský hlas“. Už delší dobu vidíme, že mínění lidí a tvrzení velkých centrálních médií se rozcházejí. Ale takhle zásadní rozdíl, jako se to stalo u Ženského hlasu, není ani v této situaci obvyklý a já si kladu otázku, jak to vlastně Česká televize myslí s touto svou veřejnoprávností. Každý divák veřejnoprávní televize je platící divák a i když veřejnoprávní televize – ze zákona – přináší i pořady pro menšiny, které nemusí každého zajímat, neměla by po mém soudu urážet náboženské přesvědčení a tradici kohokoli, zejména tu tradici, na které naše společnost stojí a od níž odvozuje své hodnoty a občanskou morálku.

Donutíváte se, že by se dal pořad s podobným tématem udělat lépe?

Jistě dal, ale myslím, že v tom není jádro problému. Konfrontační přístup ke vzáhu mužů a žen se totiž v médiích zabýval především v zábavných žánrech. Najdeme ho v německých a francouzských detektivních seriálech, ale i v mnoha amerických „rodinných“ filmech na stanici Hallmark. Muži se tu líčí jako zlí násilníci, nebo naopak jako rozvrácení slabáci. Pozitivní postava sebevědomého muže jako spolehlivého manžela a laskavého, důsledného otce se z konzumní filmové produkce téměř vytratila. Je to tendence, která už trvá řadu let a před rukou

o ní vyšla v Kanadě výborná kniha autorů Youngové a Nathansonové o „pohrdání muži v současné populární kultuře“. Jsou v ní rozbor některých filmů, které známe i u nás, ale také ukázky programů velkých televizních stanic, ze kterých je vidět, kolik lakových filmů a pořadů je.

A má vůbec smysl vést v televizi diskuse o postavení a úloze ženy? Nesvádí už samotná formulace, takovéto vymezení, k vytržení problémů z kontextu?

Přilíš vágní téma samozřejmě svádí k paušálním formulacím. Svádí k představě, že kterákoli žena se „jako žena“ může vyjadřovat k věcem, jímž nerozumí (v tom neodvysílaném dílu, jak jste viděla, se to týkalo Bible). A svádí k představě, že existuje jediný „ženský správný“ pohled na život, na lidi, na problémy dneška.

Tím jsme se dostaly k politickému rozměru radikálního feminismu, o kterém jste se zmínila na začátku. Některé feministické organizace si osvojují nárok mluvit za všechny ženy. Jakým způsobem mohou ne-feministicky myslící ženy uplatnit svůj „ženský hlas“?

Například v Evropském parlamentě se už loni podařilo prosadit, že přístup k evropským financím budou mít i ty ženské organizace, které se nepodřizují „koordinaci“ střežové organizace evropských feministek – Evropské ženské lobby. Znamená to, že i ty organizace, které se nebojí mluvit o rodině a o mateřství, budou mít přístup k evropským financím. A to je dobré. V Americe existují velké, vlivné ženské organizace, které feminismus odmítají (Angažované ženy Ameriky, Skutečné ženy Kanady atd.).

Také u nás doma bychom se neměly bát veřejně vystoupit a říci, s čím nesouhlasíme. Zatím mám dojem, že ženy mají strach, a média jim situaci nijak neusnadňují. Ale skutečný „ženský hlas“ je ve veřejné debatě nezbytný.

Rozhovor připravila Jitka Holá.

Ochránci nenarozených dětí prosí o pomoc

Čtyřicet let totalitě svým praktikovaným materialismem a „nízkourovnovým konzumerismem“ pokřivilo v mnohých z nás i pojem hodnoty lidského života. Jedinec se stal kolečkem ve společenském stroji a nástrojem k dosahování ideologických a materiálních cílů. Rodina – toto nenahraditelné prostředí, v němž se člověk naplno stává sám sebou – představovala podezřelý privátní prostor, a byla oslabována. Režim následoval sovětského příkladu a v roce 1957 vydal zákon o tzv. umělému přerušení těhotenství (jaký eufemismus pro fakt zabíjení), který v roce 1987 ještě dále liberalizoval. Zejména v souvislosti s nedovoleným odporem vůči této chystané novele zákona se ozývali a setkávali lidé, kteří se zasazovali za ochranu lidského života především v těch jeho podobách, jež jsou nejvíce ohroženy: život nenarozených, postižených, život, který není ekonomickým přínosem pro společnost. Po pádu totalitě se mnozí z těchto lidí, křesťané i lidé stojící mimo církev, spojili ve sdružení *Ochrana nenarozeného života*. Za cíl si dali probouzet ve společnosti, především mezi mladými lidmi, vědomí účty k životu od samého počátku a všestranně pomáhat – lidsky, odborně a materiálně – ženám a rodinám, které jsou zaskočeny nečekaným těhotenstvím a vystaveny tlaku okolí, aby se jejich dítě nenarodilo. Právě zprostředkování informací a rozmanité pomoci rozšiřují prostor osobní svobody, v němž se žena či pár mohou oprávněně od vnějších tlaků rozhodnout pro život.

Po celé zemi se rozvinula činnost poraden pro matky v tísní, v níž po léta zkušené pracovnice se zájemem další odborné a lidské pomoci dobrovolníků zachraňují životy nenarozených dětí. V současnosti působí v ČR čtrnáct takových poraden a v každé z nich najdete fotografie dětí, jež obohatily tento svět díky úsilí poradkyň. Za loňský rok proběhlo v poradnách více než 10 tisíc konzultací pro téměř 7 tisíc žen a ve školách či jinde mezi mladými lidmi odeznělo přes tisíc přednášek a besed. V některých případech se podařilo pro dítě najít náhradní rodiče. Poradny jsou financovány z více zdrojů, dostává se jim podpory Ministerstva zdravotnictví v rámci řešení sociálně-zdravotních problémů, v některých městech podpory zastupitelstev, aniž by sdružení jakkoli slevovalo z křesťanských a humanistických morálních principů. Tyto prostředky, ať svědčí o uznání užitečnosti a přínosu práce poraden z hlediska společnosti, však na provoz a mzdy (velmi podprůměrné) zdaleka nestačí. Finanční bilanci tohoto roku narušily povodně, jejichž následky pochopitelně strhávají pozornost dárců. V současnosti se ocitáme v kritické situaci: peníze docházejí do té míry, že činnost sdružení je zásadně ohrožena. Jsme si vědomi, že odchod zkušených pracovnic a zrušení poraden by pravděpodobně znamenalo neodvratný konec tohoto angažmá. Obrátíme se proto s náležitou prosbou na všechny, kterým leží na srdci ochrana nenarozených dětí, a prosíme Vás o finanční pomoc, kterou je možné zaslat na účet č. 478944553/0300. Řádi zašleme potvrzení o sponzorském daru pro daňové účely. Tel. informace v pražské poradně, Voršílská 5. Telefon je 224 950 661 nebo 224 953 945. Upřímný dík! **PhDr. Jaroslav Štorma, místopředseda sdružení**

Teologický sborník 3/2002

Proroci a proroktví (takové je i téma tohoto sborníku) jsou bezpochyby jedním ze společných rysů všech tří „abrahamských“ náboženství. Záměrem redakce bylo přiblížit profetismus těchto tradic lakovým způsobem, aby i přes věcné rozdíly vzniklo to společné. Úběžníkem zvolené perspektivy se stala prorokova osobnost, jeho zkušenost s Bohem, jeho nadšení a nejistoty, jeho vztahy k soukromému a souverejmu. Po divotném christologickém statu Jiřího Hlobilka, která navozuje téma profetismu jako takového, čtenáři naleznou tři pojednání o prorocích, reprezentujících zmíněná náboženství: Nátanovi, Muhammadovi a (poněkud překvapivě) Ignáci z Loyoly.

Rubrika Portrét tentokrát patří charismatičkému knězi a mysliteli Antonínu Mandlovi, který by se letos dožil osmdesátí pěti let. Osobní vzpomínkou na život přispěl Mandlov dlouholetý přítel Josef Petr Ondok.

Článek Marty Munzarové Lidé s postižením, biotika a lidská práva reaguje na znepokojující názory a postoje některých současných biotiků. Seznamuje s aktuální světovou odbornou diskusí na dané téma a současně hodnotí autorčím vlastní zkušenost s výukou lékařské etiky v českém prostředí.

Rozhovor s historikem Piérrem Chaunym glossuje některé aspekty moderní revoluce, zejména francouzské z roku 1789, a všimá si i jejich historiografického podání. Zvlášť pohled do zákulisí francouzského dějepisectví dvacátého století stojí za poznání.

Totéž lze říci i o bravurním eseu Jana Čepa, v němž se roku 1949 pokusil prostřednictvím časopisu *Espr* objasnit francouzskému publiku svízdnou situaci církve v Československu prvních let komunistického režimu. Čepův text tehdy vyvolal reakce Jana Boudiera a Emmanuela Mouniera, jejichž příspěvky otiskneme v dalším čísle Teologického sborníku.

PŘEČETLI JSME ZA VÁS

Smíme měnit člověka?

Pod tímto názvem vydaly časopisy *AD* („Ádérčko“) a *Universum* společnou mimořádnou přílohu věnovanou bioetice. Čin záslužný, vždyť s pokroky biomedicínských věd nalahodnost problematiky závratně vzrůstá, zatímco u nás je jí věnována jen malá pozornost, a to i v lékařské obci. Přitom v západních zemích i v Polsku se jí zabývá i denní tisk, který s ní seznamuje širší veřejnost.

Příloha komentuje všechna významnější sporná témata: umělé oplodňování, klonování, výzkumy na embryích, terapeutické ambice, nové diagnostické metody atd. – a úskalí všech těchto postupů, včetně těch, která je činí pro věřící křesťany nepřijatelnými. Dostatečný prostor je věnován i filozofickým otázkám, tj. ontologickému statusu embrya (shluk buněk, anebo lidská bytost?).

Je dobře, že jsou nám prezentována i stanoviska, která se s naším neshodují. Znáti je musíme, protože se s nimi budeme setkávat. Ziskáváme i představu o atmosféře, v níž se vedou rozpravy tam, kde už je téma na pořadu dne. Prohláší-li např. francouzská odbornice, že „nesnáší pojem potenciální lidská bytost“, protože z jejího pohledu je embryo pouhým shlukem buněk, neboť „ženy po staletí políráceji spontánně nebo dobrovolně a my vyhazujeme embrya do záchodu“, nezbyvá než konstatovat, že tady dialog prostě končí, protože jeho pokračování si už nelze představit.

Země, jímž říkáme vyspělé, tuto problematiku neignorují. O tom informuje článek *K čemu máme etické komise*. Ty se ostatně zřizují už i u nás. Nespoléhejme ale příliš na to, že etický problém nějaká komise vyřeší. Pokud si ji vytvoří např. výzkumný ústav ze svých vlastních lidí, je její věrohodnost pochybná, neboť číždostivá zvědavost činí výzkumníka jednostranným. Je to znáti i v textech přílohy, jejichž autoři pocházejí z tohoto cechu (případně z oblasti terapeutické praxe). Jejich postoje k etickému rozměru problému je přinejmenším laxní, ne-li utilitární (u té Francouzky dokonce cynický). Podle mých zkušeností (z bioetické komise Rady vlády pro vědu a výzkum) nastane *dlouhá či pozdější situace, kdy se proti sobě vyhraní dvě pojetí člověka: tradiční, přesněji biblické, a „moderní“, instrumentálně odosobňující*. Jinde je tomu podobně. V SRN byla taková komise zřízena Schröderovou vládou. Její člen, renomovaný vědec, argumentoval v debatě o ontologickém statusu embrya či plodu tím, že když se počítají smrtelné oběti katastrof a je mezi nimi těhotná žena, bere ji statistika jako jednu osobu, ne jako dvě. – V takovém případě dialog v komisi končí a nastupuje – hlasování (jako v parlamentu). To by měla veřejnost vědět.

Příloha informuje o pluralitě bioetických názorů, přitom však srozumitelně seznamuje se stanoviskem katolické církve (s i odvoláním na její dokumenty). Výhrady vůči ní (např. čtenářský ohlas R. a K. Ucháňových v *AD*, 9/2002) mám za neodůvodněné. Kdo se potřebuje seznámit s katolickým stanoviskem důkladněji, nechť nezůstane u přílohy, ale ať studuje církevní dokumenty, jsou v češtině dostupné (*Perspektivy* se této problematice věnují už dlouho).

Čeho je však zapotřebí, je znalost problému. Už nevystačíme s vědomostmi ze základní či střední školy. Věřící mládež, která počítá se založením rodiny, by měla vědět, jaká úskalí čekají těhotnou ženu např. v podobě prenatalní diagnostiky. Tato ne zcela exaktní metoda, v praxi dokonce chybná, často nikoli nabízená, ale vnucovaná („dítětko asi není v pořádku, vyšetřme to“), se stává nástrojem rutinního nátlaku na provedení potratu. Těhotná žena se tím stává vydíranou. Měla by o tom vědět předem, aby se pak rozhodla pokud možno svobodně, nikoli pod tlakem úzkostných obav – a nabídku vyšetření třeba i odmítla.

Běžnějším pojednáváním bioetických polemik je otázka, *zda smíme obětovat prospěchu jedné lidské bytosti existenci jiné lidské bytosti*. Představme si (z didaktických důvodů) situaci, kdy lze zachránit život člověka transplantací životně důležitých orgánů (srdce), odňatého živému „nedobrovolnému dárci“. Jakkoli bychom tomu prvnímu prospěli, učinit to nesmíme a všichni to víme (proto za normálních okolností taková situace nemůže nastat; nelze však vyloučit, že se tak děje v kriminálním podsvětí). – Úskalím polemik v odborném

světě je však otázka, nakolik je lidské embryo (jehož „rozebrání na součástky“, kmenové buňky, může někomu vsaditku posloužit) lidskou bytostí. S lidským embryem se má ale zacházet tak, jak bych si přál, aby bylo zacházeno se mnou v době, kdy jsem byl embryem, čili „zlaté pravidlo etiky“.

Proto musím reagovat polemicky, je-li toto téma pojednáváno na „domácí“ křesťanské půdě. Víím, že svět protestantského křesťanství nabízí v řadě oblastí pestřejší pluralitu názorů než ten katolický, což pro mě osobně nebývá bez užtku. Autorem článku *Biomedicina očima protestantismu* je kolega Jindřich Halama („kolega“ proto, že oba vyučujeme etiku, já na lékařské, on na Evangelické teologické fakultě). Píše: „Spor o to, zda je oplozené vajíčko od prvního okamžiku lidskou osobou, nebo zda se jí lidský zárodek teprve postupně stává, není sporem mým.“ I když to není jeho spor, je to ústřední spor bioetiky. Kolega připouští, že oplozené vajíčko je „nepochybně lidským životem“ a že v praxi reprodukční medicíny „vytváříme i lidský život, který nedostane šanci se rozvinout“ (cítil jsem v tom eufemismus, neboť jsme to my, kdo mu ji bereme). A dále: tím „bereme na sebe i odpovědnost za zánik, který je s tím spojen“. A ještě dál: je to „konání ve službě novému lid-

Gertruda GG

skému životu“ a my „můžeme na sebe takovou odpovědnost, snad i dokonce vinu, vzít“.

Mám za to, že kolegovy formulace stírají rozdíly a zaměňují významy. Subtilně dialektický vztah mezi pojmy *být* a *stát se* lze snad zpřesnit, neboť jiný je u evoluce druhů, jiný u historického procesu (např. „evoluce“ institucí) a jiný u ontogeneze člověka, kde je od počátku (tj. od počátku předzjednaná cíl – pokud se ovšem nestane nějaký malér. V ochotě vzít na sebe odpovědnost, ba vinu, za zánik (přesněji: za zničení) individuálního života vidím popření zásady, že jednu lidskou bytost nelze obětovat prospěchu druhé lidské bytosti.

Kolega v úvodním odstavci předeslal, že „naše existence je dvojznačná a že každé pozhledání, o něž usilujeme, provází nějaké zlořečení“. Poetičnost této věty nám poněkud brání zaostřit významy. Připusťme, že platí o naší *existenci*, případně o některém našem *usilování*, zejména při nepřezráceném vztahu mezi záměrem a důsledkem. Jaké zlořečení je ale spojeno s tím, když někdo např. zachrání tonoucího? – Kolegovy postoje mi připomíná laustovské, spíše však mefistotelské. „Tě síly dít jsem já, jež, chtěje vždy páchat zlo, vždy dobro vykoná...“ – Stírání hranic mezi dobrem a zlem zpochybňuje možnost rozpoznat rozdíl mezi oběma, neboť zlo tu přestává být zlem, a stává se pouhou *stinnou stránkou našeho lidského usilování*.

Ještě na jednu kolegovu nedůslednost musím poukázat. On je proti selekci: („... nesmíme dopustit, aby se budoucí děti vybíraly jako hračky“, přesto bychom se „měli odvážit zjistit případné postižení embrya a dát přednost zdravotnímu“). Taktó bychom mohli uvažovat v situaci nucené volby, zde to ale platí pro reprodukční medicínu, když se z utilitárních důvodů vynáší „nadbytečná“ embrya – To-lik zatím o kolegově článku.

Čekáme v diskusích i tento argument: „Proč se tak samozřejmě za embrya, když se běžně a legitimě provádějí intervence?“ – Ide o rozšířené ignorování rozdílu mezi *legitimním* a *morálním*, ba i *morálnost* a *morálnost*. Orllost současných mravů nám to čini obtížnějším. Nezbyde než vysvětlovat, přesvědčovat. V krajním případě tomu bude prostě tak, že se v této věci nebudeme většinovými mravy řídit. To ale není nic nového.

Petr Příhoda

Konec Svobodné Evropy ve svobodné Evropě

HLAS ZE ZÁHROBÍ...

Sovětské tranzistorové rádio VEF 206, nejlepší k lapání krátkých vln, stojí i třináct let po Listopadu v kuchyni na ledničce, kde stávalo, i když toho na něm naladím stále méně. Posledně jsem na krátkých vlnách v noci lapil ruské vysílání, snad pro námořníky na vzdálených mořích, kam doléhají krátké vlny nejlépe...

Jak se loučit s českým vysíláním Svobodné Evropy? O předlistopadové neustálé psal bez dojetí, při psaní o polistopadové je odstup snadnější. Předlistopadová Svobodná Evropa byla nenahraditelná. A polistopadová? Je nahraditelná, anebo jsme o něco přišli nenávratně? Na to budeme dostávat průběžnou odpověď v nejbližších dnech a letech.

Nesetkal jsem se s tím, ale dovedu si představit, že mezi nadávkami, které komunistická propaganda adresovala československému vysílání Svobodné Evropy, mohla být i tato: „hlas ze záhrobí“. Totiž: hlas politických mrtvol, hlas ze smetiště dějin. Ale já mám na mysli jiné záhrobí, to, jež obývají naši blízcí, kteří jsou s námi dál, ať ve věčný život věříme, nebo ne. Vděčím za tuhle metaforu jednomu příteli, a zdá se mi výstižná.

Abych byl pochopen: poikal jsem jednoho z dlouhovlasyých proroků svého – a nejen svého – mládí, Jaroslava Hutku, před jeho odjezdem do exilu. Nesl kytaru večerní Olomouci, svým rodným, tehdy omšelým sovětským posádkovým městem. Myslel jsem, že ho vidím naposled, a bylo to skličující. Pak jsem ho už jen slyšel ze Svobodné Evropy. Píšu „už jen“, ale mohl bych napsat „alespoň“. To je příklad, Svobodná Evropa spojovala nejen s nedostupnými, avšak živými, ale vůbec s tou částí národního ducha, která měla být zahubena.

Když začali exulanti přijíždět domů, jako by se pro mě vrátili ne-li ze záhrobí, tedy z jiného rozměru. Ohlasy se to vrací i třináct let po Listopadu. Ještě nedávno se mi zdálo neuvěřitelné, že vidím Pavla Tigrida. Tedy hmatatelného Pavla Tigrida. Vůbec ne proto, že je starý muž.

Myslím ostatně, že pokud jsem se v listopadových dnech roku 1989 rozhodl, že se zkusím stát novinářem, bylo to díky nejméně patnáctiletému každodennímu poslouchání Svobodné Evropy. Rozhlas údajně štavý možná neodděloval zpravodajství od komentářů dokonale, ale rozhodně přísněji, než to činí většina českých novin dnes. Užitečné bylo sledovat i meze vytyčené mluvením: s politicky úspěšným, ale tehdy radikálně zeleným českým exulantem Milanem Horáčkem měla Svobodná Evropa těžko řešitelné potíže. Také to bylo pro budoucího novináře zajímavé.

HLAS Z PRAHY...

Bylo v posledních letech znáti, že rozpočet české Svobodné Evropy je omezený. Ani z archivu se nečerpalo dost, asi nebylo na početnější personál; archivní Úvahy časové a nadčasové se opakovaly snad až příliš často, jiné pořady ne. Hlasy a ohlasy, užitéčné pásmo regionálních zpráv a komentářů, byly až příliš často amatérské, pronikaly do nich místní averze, stěžejí kontrolovatelné posluchači odjinud, ba pronikala do nich – snad jen z navýty některých příspěvků – i skrytá reklama. Padesátiminutové Události a názory byly jedinečné, stranického fanouškovství nebyly však prosty ani ony; nemile překvapovalo, že někdy skýřaly průchod i čitankovým ukázkám spikleneckých teorií, pocházejících zejména z myslí účtyhodného jinak Jiřího Ješe (rozpad Československa jako plod piklu KGB aj.).

Ale byla ta Svobodka pořád svobodná. Podléhala sice tuzemské mediální legislativě, ale přece jen si na ni každý neblahý radní jen tak netroufl. Je dobře, že se Český rozhlas rozhodl část odkazu Svobodné Evropy – v upravené podobě – zachovat. Není to však jen úřad pro posmutnělé posluchače? Anebo nám frekvence, z níž nebude třeba neustálým přeladováním unikat před přítomností popu, zustane? Udrží se, ba rozvinou otevřené a nehystricky nekonformní publicistické pořady?

Naděje neztrácím, neboť se mi zdá, že se český veřejný prostor zvolna zušlechťuje. A úřada přizemnější: politici se ráda nebojí tolik jako televize, a tak ho víc nechávají na pokoji. Zatímco Česká televize si nevyhovovala a neudržela vlastní komentátorské osobnosti s obecnou autoritou, Český rozhlas jich přece jen pár má.

Václav Burian

(Autor je novinář a polonista.)

GGG

Třináct let poté – a co dál?

NAŠE POLISTOPADOVÁ TRANSFORMACE
A SOCIÁLNÍ NAUKA CÍRKVE

Po komunismu byl u nás zahájen heslem *Pravda a láska vítězí nad Lži a nímstím*. Po čtyřech letech, kdy se hlásalo, že hlavním motorem společenských přeměn je třídní boj a násilí, jeví se myšlenka porážky komunismu poukazem na pravdu a lásku neskonale absurdní. Přesto se k heslu většina národa přihlásila – nekravými demonstracemi, na nichž zvoněním klíči a skandováním „Nejsme jako oni“ ohlašovala konec režimu. Kdo nesouhlasil, zůstali doma a mlčeli, anebo pochopili, že časy se mění, a šli zvonit klíči také.

Tehdejší atmosféru vystihl Svěrákův film *Kolja*. Hlavní hrdina, předtím vyslýchaný StB, stojí také mezi demonstranty. A nedaleko odtud na něj mluví a zvoní klíči – příslušníci StB, kteří ho předtím vyslýchali.

Heslo mělo své racionální zdůvodnění. Vycházelo z obav, že komunisté užijí násilí a demonstrace potlačí, jako dosud vždycky. V takovém případě by „holé ruce“ občanů neměly šanci. Doufalo se, že když se komunisté nebudou obávat „výřezování účtů“, nechají věcem volný průběh. Svým způsobem to skutečně podpořilo proces nekravých změn. Postupně předání moci bylo pak možno právem nazvat sametovou revolucí. Slova o pravdě a lásce se však rychle vytratila z médií i ze společenského vědomí. Jakmile bylo jasné, že rozklad režimu je nevratný, zdála se zbytečná. Dokonce vyvolávala útrpný úsměv.

PŘEDVŠÍM VLASTNÍ PROSPĚCH

Nová politická moc zavedla nové představy a nová hesla. Ta měla ukazovat jedinou správnou cestu k dosažení blahobytu vyspělých západních zemí, který si za minulého režimu mnozí vysnili. Např. hesla o tržním hospodářství bez přívlastků, o svobodě, v níž je člověk sám sobě zákonem a nemá být nikým omezen, o tom, že peníze jsou až na prvním místě, že neexistují špinavé peníze, že právo, ba i etika transformaci jen zdržuje. Místo lásky a spolupráce byl jako hlavní motto blahobytu zdurazňován vlastní prospěch. Dokladů o tom je v tehdejší tisku bezpočet.

Byla to hesla lákavá a setkávala se s porozuměním. Ostatně i had v ráji se setkal s porozuměním. Odezva veřejnosti však byla svým způsobem pochopitelná. Chlěbi jsme co nejrychleji pryč od komunismu, od nesvobody, na úroveň vyspělých zemí. Politická síla, která schválně označovala, že to dovede, získala širokou podporu. Illasy, které upozorňovaly, že rychlá transformace není možná, že svoboda je potřebná, ale nemůže být neomezená, že i tržní hospodářství potřebuje pravidla, byly odsuzovány jako snahy

o návrat ke komunismu a neměly naději na získání podpory.

Ojedinelé návrhy na možnost využití myšlenek sociální nauky církve se setkávaly s nementem jasným odmítnutím, ba i s útrpným úsměvem, a to i u věřících. Neměli šanci. Vždyť o sociální nauce obecně panovaly jen mlhavé představy. Její myšlenky prý byly zastaralé, teoretické, abstraktní a chyběla ochota se s nimi vůbec seznámit.

FALEŠNÉ PŘEDSTAVY

Do povědomí veřejnosti místo toho postupně pronikaly jiné představy, které měly mít nezanedbatelný vliv na další průběh transformace. Především představa, že starost o člověka je komunistickým heslem, které škodí ekonomice a cestě k blahobytu. Někteří křesťané dodávali, že ráj na světě stejně nikdy nebude. Spravedlnost byla proto pokládána za ideologickou proklamaci nahraňující komunistům.

Paradoxně byla souběžně přijímána podobná představa, že ráj na zemi chápán jako blahobyt vyspělých zemí možný je a že jej přinese právě tržní hospodářství bez přívlastků.

Důvěra veřejnosti v to, že svoboda každého jednotlivce spolu s působením trhu otevře nejrychlejší cestu k prosperující společnosti, umožnila hledat nepřítel dokonce v katolické církvi. Ta přece nepřipouští, aby si člověk dělal, co chce, bez ohledu na ostatní, na Boha. Tím prý ohrožuje svobodu. Lapidárně

to vyjádřil rozhlasový komentář z 15. června 1995: „Všechna náboženství na světě vyžadují oddanost a poslušnost, a to my dnes po letech totality těžko snášíme.“ – Táž církev, která byla jedním z mála praporečnicků svobod za komunistického režimu, byla obviňována, že svobodě nepřije.

Tyto názory napomáhaly vzorcům chování, jež se pak uplatnily v privatizaci. Zdůvodňovaly návrat k manchesterskému (divokému) kapitalismu předminulého století, jímž prý musíme projít, než dospějeme k tomu blahobytnému. Vytvářely myšlenkové podhoubí i pro další (postprivatizační) etapu, kdy za mlčení státní moci probíhalo rozsáhlé tunelování zprivatizovaných podniků. Václav Havel toto bezmocné přiblížení občanů pak označil jako „blbou náladu“.

DVA ÚHLY POHLEDU

Rozporuplný postoj k otázkám svobody i sociálního učení církve zaujali i mnozí věřící. Oni byli pro svobodu bez omezení a ztotožnili sociální spravedlnost se socialismem. Hledali proto zdůvodnění, jak se od sociálního učení distancovat. Některé články v katolickém tisku uváděly, že tyto otázky nejsou předmětem víry (což je pravda). Mnohým věřícím to stačilo. Kdo jiný se však má starat o sociální nauku církve, když ne věřící? Tím se otevřel prostor těm politickým silám, které už pro svůj ateismus reagovaly na myšlenky křesťanského sociálního učení jednoznačně odmítavě.

Václav Klaus prohlásoval (Lidové noviny, 18. 1. 1997), že pokusy o nastolení spravedlnosti jsou nebezpečné, protože působí na společnost destruktivně. Při pokusech o změny je prý nutno zvažovat, co nás budou stáť. Jiný zase odmítl úsilí o společné dobro, pojem subsidiarity mu prý nic neříká a solidaritu měl za komunistické heslo.

Podněty, které nabízela sociální nauka církve (viz encyklika *Centesimus annus*), zejména možnosti vytváření *společnosti svobodné práce*, podnikání a účast zůstaly po pádu komunismu nevyužity. Naše transformace probíhala bez jejich vlivu. Hodnocení jejího průběhu a výsledků je v naší společnosti od počátku rozporné a dělí veřejnost na dvě skupiny.

Ta první považuje období po roce 1989 za jednu z neúspěšnějších etap naší historie. Byl definitivně poražen komunismus, ote-

virum etiky podnikání, vyvolala nedůvěru k akciovým emisím jako zdroji financování podniků. Obdobně zapůsobily krachy bank. Měla-li naše transformace rehabilitovat soukromé vlastnictví a podnikání jako cestu k prosperitě, pak v očích značné části veřejnosti tyto cíle nesplnila. Je-li na roveň získání vlastnictví kladena krádež („spontánní privatizace“) a vidí-li se v podnikání spíše přelévání peněz místo tvorby reálných hodnot, je to spíše cesta k rehabilitaci komunismu.

ŠANCE PRO BUDOUCNOST

Tyto tendence naznačily i výsledky parlamentních voleb 2002. V každém případě vyjadřují zklamání, bezradnost, nebo aspoň nespokojenost nemalé části veřejnosti. Zdá se, že už převládlo přesvědčení, že transformace skončila a není co vymýšlet. Stranou pozornosti zůstává, že právě v současné době potřebujeme naopak ucelenou koncepci odpovědi na výzvy globálního světa, na změny, jež v něm probíhají, a že nás tedy čeká nová transformace, nečtenec-li zaostat. Ta by měla odpovídat potřebám elektivní moderní ekonomiky a nepomíjet přitom oběd na člověka.

Znovu se tak připomínají principy sociální nauky církve. Vzhledem k celosvětovým změnám jsou dokonce aktuálnější než kdykoliv dříve. Letošní krachy amerických podniků naznačují, že podvodů a tunelování mohou ohrozit i tak vyspělou ekonomiku, jako je ta americká.

Znovu se potvrzuje, že úspěšné fungování i vyspělé ekonomiky předpokládá respektování základních etických principů: dodržování smluv, plnění závazků atd. Ukazuje-li se, že hlavním zdrojem bohatství jsou lidské znalosti, pak je hlavním kapitálovým aktivem – člověk. Starost o něj, podpora jeho iniciativy se stává prvořadou výzvou pro podnik, pokud chce být v dlouhodobé perspektivě úspěšný. Sociální nauka církve se tak dostává aktuálního potvrzení. Ona sama se stává šancí pro budoucnost. Nejen pro věřící, ale pro všechny lidi dobré vůle.

CO POŘÁD JEŠTĚ CHYBÍ

Last českých biskupů k sociálním otázkám *Bokaj a Dobra* poukázal na kritická místa naší transformace a nabídl nová východiska. Icho potřebu potvrzuje i diskuse, která zde po dva roky probíhá. Z jejího vyhodnocení mohou vzejít nové podněty k hledání společné vize naší společnosti. O principech sociální nauky církve jako možném inspiraci řešení současných problémů informuje na internetu *Hnutí Křesťan a právo*. Co ale pořád chybí, je ochota se nad nimi zamyslet, a dokonce se pro ně angažovat.

Petr Přihoda píše v *Perspektivách* (7/2002): „Veřejná angažovanost křesťanů nespočívá v diváctví, v oblíbě a volbě politické strany (či ve zklamání a zatřpké nevolbě), ale v *práci* navíc, třeba i ve straně, ale nejen tam, nýbrž v každém společenském, kde je příležitost hájit křesťanské hodnoty, a především zdravý rozum a dobré mravy. V naší zpuště zemi je nutno taková společnost vytvářet.“ – Taková společnost už u nás existuje. Neměli bychom jim pomoci? **Bedřich Vymětalík**

Snímek Jaroslav Hodlík

Informace mladých křesťanů z *Hnutí Křesťan* a práce najdete na internetových stránkách pod www.hkap.cz.

MALÝ
PRŮVODCE
PO KŘESŤANSKÉ IKONOGRAPHIIZmrtvýchvstání
Páně a tři Marie
u prázdného
hrobu II

Vraněkřesanském prostředí odkazuje na Kristovo zmrtvýchvstání i motiv Kristova sestupu do předpekli (Anastasis). Tuto událost nám nezaznamenala kanonická evangelia, nýbrž Nikodémovo protoevangelium, respektive jeho část (Descensus ad inferos). Kristus, doprovázený anděly, rozrazil brány do předpekli, které hlídali Hlášes a satan. Spasitel nejprve porazil satana a světil jej do svého druhého příchodu k ostraze Hlášovi, jenž se přihlásil ke Kristu. Pak vzkřísil praotce Adama a následně další proroky a svaté a všechny je předal archandělu Michaelovi. Vyobrazení sestupu Krista do předpekli bylo velmi časté po celý středověk, kde se obvykle vyskytuje vedle námětu Kristova zmrtvýchvstání (např. iluminace v Pasionálu abatyše Kunhuty, Národní knihovna v Praze, kol. 1320). Námětu většinou dominuje Kristus oblečený do červeného roucha a s praporem v ruce. Bere za ruku Adama, který vystupuje z předpekli, nejčastěji symbolizovaného hlavou livjána. Vedle Adama se objevuje také pramáti Eva, patriarchové, proroci a dobrý loir Dismas.

V Byzanci se nejstarší vyobrazení Kristova zmrtvýchvstání objevuje až po skončení ikonoklasmu v 9. století, a to v ilustracích žaltářů. Kristus na těchto iluminacích buď stojí vedle hrobu (např. Chludovský žaltář, Historické muzeum v Moskvě, 9. stol.), nebo jeho tělo zabalené do obinadel leží v sarkofágu (Stuttgartský žaltář, Stuttgart Bibl., 820–850), či stojí v hrobu zabalen do obinadel jako Lazar (Theodorův žaltář, Britské muzeum, před 1066), anebo vzácně vystupuje z hrobu, vedle něhož stojí David, což ilustruje text žalmu 126 (Bristolský žaltář, Britské muzeum, 11. stol.). Na Západě se s nejstaršími zobrazeními zmrtvýchvstání Krista setkáváme v otinských rukopisech (Evangelář Jindřicha II., Státní knihovna v Mnichově, poč. 10. stol.). Kristus zde stojí v tumbě a v levici drží praporec.

Velmi často má námět zmrtvýchvstání sakramentální charakter, což od 10. století souvisí se zvykem ukládat kříž (Depositio) společně s hostií na Velký pátek do symbolického Božího hrobu, odkud jsou na Bílou sobotu opět slavnostně vyzdvíženy (Elevatio). V *Concordia regularis* sv. Dunstana z konce 10. století je popsán velkopáteční obřad, při němž byl kříž s Kristem uložen (Depositio) do hrobu zřízeného v oltáři. Jiná forma symbolického uložení Kristova těla je uvedena ve *Vitu Ulricha* z Augsburgu. Podle popisu byla pohřbívána i část hostie. V augsburské *Liber Liturgicus* z přelomu 11. a 12. století je popsán liturgický obyčej, kdy je do hrobu uložen kříž i hostie. Ve vrcholném středověku byla hostie přímo vkládána do otvoru v kor-

pusu (např. dřevěný kříž s domu v Naumburgu, Ukřižovaný z kostela Panny Marie před Týnem) či do uzavíratelné schránky v soklu kříže (např. kříž s Valsstény). Někdy byla také hostie vystavována v kalichu.

Podle zpráv z Čech býval ve 14. století kříž po velkopátečních nešporách odnášen z prostředku kostela na vzdálenější místo a zde byl pokládán na drahocennou látku. Nádherně ozdoben a prelát ho kropil svěcenou vodou a okušoval kadidlem. V druhé polovině 16. století, pod vlivem Tridentského koncilu, a zejména liturgické praxe jezuitů, bylo tělo Páně vystaveno v monstranci. Tělo Páně bývalo dle italského obyčaje od konce mše na Zelený čtvrtek až do obřadu na Velký pátek – na památku ustanovení Nejsvětější Svátosti a pohřbu Páně – uchováváno v „urně“ na oltáři, označované jako Boží hrob, jenž měl být umístěn co nejdál od oltáře hlavního.

Jan Royl

KNIHA, KTEROU BYSTE NEMĚLI
PŘEHLEDNOUT

- VYBÍRÁ JAROSLAV MED

Vposledním desetiletí, v rámci odstraňování bílých míst na mapě naší kulturně-literární minulosti, se soustředil značný zájem na Katolickou modernu, hnutí katolických spisovatelů z devadesátých let 19. století. Aktivitám Katolické moderny byla věnována celá řada prací, zejména z pera Pavla Marka, dnes patrně našeho největšího znalce této problematiky. Právě on nyní připravil do tisku opravdu zásadní příspěvek pro poznání Katolické moderny, když se mu podařilo vydat z rukopisné pozůstatosti Oldřicha Svozila, někdejšího jednatele Družiny literární a umělecké v Olomouci, oboustrannou korespondenci Sigismunda Boušky a Karla Dostála-Lutinova. Tento obsáhlý konvolut má název *„Jsem disgustován...“ Vzájemná korespondence Sigismunda Ludvíka Boušky a Karla Dostála-Lutinova* a vydala jej Katedra politologických a evropských studií Filozofické fakulty UP v Olomouci ve spolupráci s nakladatelstvím Gloria (Rosice u Brna 2002).

Člen benediktinského řádu S. Bouška (1867–1942) a proslulý farář K. Dostál-Lutinov (1871–1923) byli hlavními aktéry při vzniku Katolické moderny, jejímž hlavním cílem byla renesance českého katolického písemnictví a celkové kulturní oživení katolického kléru. Z jejich nesmírně rozsáhlé korespondence (v knize je přetištěno více než devět set dopisů) – Bouška působil v Čechách, Dostál-Lutinov výhradně na Moravě – můžeme krok za krokem sledovat vznik almanachu Pod jedním praporem, iniciačního činu hnutí, krystalizaci celé Katolické moderny, včetně vzniku časopisu *Nový život* a edice *Básnické obzory katolické*, kde měla vycházet díla mladých katolických básníků. Jejich vzájemné dopisování trvalo třicet let (1892–1922); nejčennější částí souboru jsou přirozeně jejich dopisy z let 1892–1899, kdy se Katolická moderna formovala, a my zde můžeme vidět v listech dvou kněží, jakými problémy žili tehdy mladí kněží-literáři, kteří chtěli za každou cenu povznést katolickou literaturu v Čechách na úroveň soudobých literárních vrcholů, představovaných lumírovci (J. Vrchlický) a nově nastupující literaturou symbolistní (O. Březina).

Jak obrovskou snahu vynakládal vynikající překladatel, básník a literární kritik S. Bouška, aby časopis *Nový život* přinášel opravdové literární vrcholy, a jak obrovské úsilí musel vyvíjet K. Dostál-Lutinov, úžasné pilný organizátor, básník a novinář, aby zajistil chod časopisu a další organizaci náležitosti! To všechno ho zřetelně v těchto listech a my musíme i dnes, po tolika letech, obdivovat nesmírně nasazení obou těchto protagonistů Katolické moderny, kteří rozhodně neměli zrovna na „ružích ustláno“ a museli překonávat značné množství překážek a předsudků. Je zvláštní a zajímavé, že literární aktivity kněží byly v kruzích vyšší církevní hierarchie oficiálně vnímány většinou pozitivně, jako jistý druh reprezentace katolictví, současně však sebrávaly roli jakési „přítěžující okolnosti“, pokud se rozhodovalo například o obsazení lary nebo jmenování do vyšších církevních funkcí; jak hrozná moc toužil benediktin Bouška po břečnovském klášteře, aby byl v blízkosti pražského literárního centra, a nikdy mu to nebylo umožněno.

I když byl v rámci boje proti církevnímu modernismu *Nový život* v roce 1907 zastaven, jejich korespondence pokračovala dál a dává nám nahlédnout nejen do zákulisí jistých snah modernistického hnutí, ale především je do- kladem o životě dvou vnímavých uměleckých osobností,

snažících se spojit své nikdy nezpochybnitelné kněžské poslání s literární tvorbou, což bylo mnohdy lidsky i duchovně nesmírně náročné. Oba však obstáli se cí a my dnes můžeme vnímat jejich korespondenci jako nesmírně zajímavý a cenný doklad o formování spiritualitu v české literatuře 20. století a pro každého, kdo se jen trochu zajímá o dějiny české křesťanský orientované literatury, je to na- proslo neopominutelný zdroj poznání.

Waltariho
temný anděl

Překladatelka (Markéta Hejkalová) uvádí doslov ke knize slovy: „(...) co bylo dříve považováno za zlo, je teď dovoleno, a naopak.“ Říká hrdina románu *Temný anděl*, pontifik Jan, světní náte- li, filosofu Mikulášu Kusánskému. Ta víta neplatí jen v 15. století, kdy se román odehrává a kdy se během dlouhých jednání o umí západní a východní církve pravda často stává nástrojem v rukou tzv. vysoké politiky, ale platí i pro Waltariho současnost, a je dokonce do jisté míry klíčov pro pochopení jeho tvorby, vysvětluje, proč začal Waltari psát historické romány, které mu přinesly světovou slávu a proslulost. To je řečeno přesně. Román, a v tom je pro nás aktuální, zobrazuje pronikavě změny evropského životního stylu, a především proměny hodnotového žebříčku: „(...) co bylo dříve považováno za zlo, je teď dovoleno, a naopak.“ V rozvířené přechodné době vše je v pohybu, ztrácí se dosavadní životní jistoty, politickou stabilitu narušil náboženský rozkol, Evropu ohrožuje rozpínatost turecké říše. To je historické pozadí románu, v originále nazvaného podle vypravěče Nuori Johannes – *Mladý Jan*.

Autor navodí čtenáři zvědavost již první větou: „Po svém útluku jsem putoval francouzskými a burgundskými kraji až k Řýmu.“ Odkud či před čím Jan utíká, zůstává skryto, zájem budí ne- běžné vlastnosti postavy: přes zjevnou chudobu je mimo- řádně vzdělaný, umí číst a psát latinsky, znechucen se strani světských požitků, vína či milostných dobrodružství, nevý- slovně touží po vzdělání. Tam, kde se lidé bezstarostně oddá- vají rozkošim, Janovi táhne mysl: „Všichni, všichni ti, které jsem potkal, šli ke smrti. Smrt byla jedinou vládkyní lidí. Také domy, i ty nej- panější, stály a jednou se rozpadnou.“ Ale je mu sedmáct a je svo- bodný a je šťasten. Prostopášná paní Dorotea se pohledného mladíka snaží svést, ale k jejím úřasům je Jan vůči její osvědčené erotické vábivosti zcela imunní. Paradoxně tím u ní nakonec vzbudí respekt a paní Dorotea mu otevře nečekanou cestu ke karmé: „Přítahuje-li tě nejvíce na světě vlnění myslů v polemikách, latina a knihy, tak proč se nevrátíš do Basileje? Tam přece již šestý rok zasídlí velký koncil spojených národů, aby valen Duchem Svätým, hledal nápravu církevních zločinů a obnovil církev od hlavy až po paty. Tam při- byli i nejčestnější mužové ze všech zemí, aby spolu polemizovali u jedno- cího stolu. V basilejských uličkách zakopneš na každém kroku o biskupa a na každém rohu narazíš na kardinála, nemluvě o doktorech kamo- nického a římského práva, těmi se to tam jen hemží... a protože mají na koncilu právo hlasu, myslíš si, že jsou mocnější než samotný papež. Proč neputuješ do Basileje, pontifiku Jan? Právě tam na mladého, vzdělaného a citlivostivého muže čeká v této době konce světa budoucnost.“ Když Jan namítá, že nechce vstoupit do služeb církve, světzna- lá Dorotea ho poučí: „Nemáš žádný, Jan, na církve a její dobro sota- kdo v Basileji myslí. Za šest let v té mlýnici ztratili i ti nejlepší muži víru a naději, že se něco změní, a křesťanské křesťané rozmetali jako fukar pleť. Bojuje se tam o moc...“ Ten cynický názor jakoby potvrzuji další děje, které Janovým prostřednictvím sledujeme, neboť mladík se dostává do centra dění, i když spíše jako svědek či pozorovatel, než jako muž, který věci mění. Ostatně moc roz- hodovat o průběhu událostí, zdá se, nemá ani papež ani kar- dinálové ani všelipící intrikáni či světské páni – vždycky se to nějak zvrtné a vše dopadá jinak, než lidé zamýšleli.

Román líčí jednání západní a východní církve od roku 1457 až do rozpadu Byzantské říše v roce 1455. (Viz další Waltariho román *Johannes Angelos*, který vyšel v překladu Marka Světlíka roku 1975 pod názvem *Pád Cařihradu*.) Dů- věrně se seznamujeme s historickými osobnostmi, jako jsou Mikuláš Kusánský, Aeneas Silvius Piccolomini, kardinál Ce- sarini, arcibiskup z Tarenta, papež Evžén, byzantský císař Jan VIII. Palaiologos, patriarcha Josef, sultán Mehmed a další. Zevrubně – poněkud na úkor dějovosti – jsou probírána sporná místa v teologických výkladech Pisma i rozepře tak malicherné, jako třeba má-li císař právo vjet do kostela na koni (probouřil mu kvůli tomu Zvěstování vchodu) či hádka o to, kdo má nárok na vyšší trůn (Rakosní pak leží na zem a přeměřovali centimetry, zda nebyli ve svém nároku ukrá- ceni) – porovnal jsem si údaj s Kryštilkovým *Církvím děje- písem*: Waltari se spolehlivě drží faktů.

Jan propadá skepsi, až ho doktor Sekundus musí napome- nout: „Víš si, že koncil přestupuje na místo a zabírá do stále větší lmy, zatímco ve skutečnosti se od zasedání k zasedání a od disputace k disputa- ci doháníme stále větší a větší jasností... kde ty vidíš jen lidskou slabost, tam já vidím tu největší pokornost a největší odvahu a vědomí, svatá jediná cír- kev se mi jeví den ode dne majestátnější.“ Román obsahuje také řadu akčních dějů i příběh osudové vášně. Zejména však, jak po- stříhla Markéta Hejkalová, „se v *Temném andělu* důrazně říká, že lidský život má také duchovní rozměr a že hledání pravdy, Boha, a přede- vším vnitřní svobody má svůj význam, i kdyby to mělo být hledání mar- né“.

Jaroslav Blažke

Mika WALTARI: *Temný anděl*. Nakladatelství Hejkal, Havlíčkův Brod 2000

MISTIF TŘEBONSKÉHO OLTÁŘE, ZMRTVÝCHVSTÁNÍ KRISTA, PŘED ROKEM 1580. TEMPERA NA SMIRKOVÉ DESCE REPRO ABZ ITHV

Magický realismus pod Řípem

Do Roudnice nejraději chodím přes Říp. Různé možnosti jsou všechny krásné. z Mléčkovosti Dvořákovou stezkou. z Mléčkovosti, nejkratší cesta je z Činčevsi. Na podzim bývá okruh Řipského podhůří plný ovoce, a mluvit o krásě hory by bylo nošením dříví do lesa. Pod vrcholem výhledy do všech světových stran na celou horní polovinu Čech, nahoře románská rotunda a dobrá hospoda a pak už cesta vede jenom z kopce. Roudnice je starobylé město s velkým chrámem a Lobkovickým zámek, který býval významnou obrazárnou. Představují si prostorné zámecké pokoje s výhledkou na volně plynoucí řeku, lužní les okolo a pozadí špičatých středohorských kopců, kde na stěnách visel cyklus Brughelových „Měsíců“, neuvěřitelný kaleidoskop dějů, viditelný dnes mimo Vědné jen na nelahozvešské Senošech.

Roudnickou výtvarnou tradici převzala galerie v zámecké jízdárně, kam se před sametovou revolucí jezdilo na výstavy. v Praze nežádoucí. Svobodné poměry sice vzaly roudnickým výstavám příchutí disidentství, ale malý kolektiv galerie, vedený dr. Miroslavou Hlaváčkovou, pokračuje v promyšlené koncepci výstavami, často objevnými. V září zahájena výstava „Poezie magického realismu“ je velkou a nesmírně zajímavou konfrontací obrazů, kreseb a fotografií, pokrývajících dobou vzniku celé minulosti. Výstava navazuje na stálou expozici, v níž Svagrovského sbírka obrazů Antonína Slavíčka představuje v mezích impresionistického vidění první vlnu intenzivního zájmu o skutečnost. Realistické tendence pak přicházely v dalších vlnách různé síly: za různých okolností.

Kubistická předmětost (Kubista, J. Čapek) byla „ve vzduchu“ v první čtvrtině 20. století, podobně jako mluví naivní „sociální umění“ (Muzika, P. Kotík) či neoklasicismus (Kráč, Kramlík, Kubín). V době druhé světové války jakoby nastala únava z modernistických výbojů, v ohrožení přicházela ke slovu solidarita s nejbližšími věcmi, umělci byli „přitisknuti k zemi“ (Wachsman, Tuma, Sychra). Snad i zklamání z francouzského mnichovského postoje zproblematisovalo prvorepublikovou orientaci, a příbuznost vedla spíš k německé předválekové „Nové věčnosti“. Ve válce jistě něco končilo a něco začínalo, tragická pozdní díla Wachsmanova vystřídal civilismus Skupiny 42 (Lhoták).

Ai koliv padesátá léta realismus diskreditovala přídomkem socialistický, mimo oficiální dění vznikala velmi kvalitní díla, která se dají nazvat realistická (Písen, John, Šerých) či surrealistická (Medek, Podhráský, Toyen). Realismus je široký pojem a spojení se slovem magický se zdá být protimluv, magie neboli čarodějnictví vždy znamenalo ma-

JOSEF SUDKA, Z CYKLU OKNO MĚHO AHTJERU 1940–1954

JAN KOBLASA, PROROK, 1986

REPRO ARCHIV

nipulaci se skutečností, oproti jejímu přijetí v realismu. Ale procházka výstavou ukazuje její název jako legitimní; jak jinak nazvat starou malířskou tradici, sahající k zátiším Zurbároňovým nebo Chardinovým.

Současnost, včetně posledních třiceti let minulého tisíciletí, máme tak blízko, že těžko můžeme třídit a rozlišovat, výběr prací, neprověřených časem, je osobní i riskantní. Někteří obrazy jako by navazovaly spíše na symbolistickou orientaci Jana Zrzavého (Nikl, Rona) a z tématu výstavy se vymykaly, podobně jako kresby J. Kormanovského. Oproti tomu nový surrealismus má k magičnosti reality blízko a třeba Dlouhého obraz Oblaha-vagon na výstavu jistě patří. Cit instalujícího architekta Emila Zavadila vyzdvihl některá díla právem, v daném tématu se jeví obrazy J. Svobodové, J. Štourače a J. Medky jako ústřední. Můj výčet roudnických položek je neúplný, ale snad upozornil na bohatost nabídky. A to jsem nejmenoval práce Františka Tichého a nezařaditelná i nadčasová zátiší Josefa Sudka, která patří k největším počtům na výstavě.

Václav Sokol

Umělcova čttná mementa

V roce letošních sedmdesátin sochaře, malíře, grafika a scénografa Jana Koblasu vyšla monografie o jeho silném umění. Už od studií na Akademii se rozvíjelo mimo oficiální sféru a v úsilí o uměleckou svobodu. Díky svým kvalitám se po roce 1968 prosadilo v cizině, zvláště v severním Německu, kde se usadil. V posledních dvanácti letech zasahuje do českého dění. Od počátku se vyznačuje meditativní povahou společenou jednak vírou, jednak výtvarnými reflexemi situace člověka ve světě, které v mládí ovlivňovala také filozofie existencialismu.

Připomeňme si, že k největším překvapením krátkého uvolnění věcí kulturních v sedmdesátých letech nepatřily jen některé výstavy včetně Koblasových vystoupení, ale i výzdoba několika svatyní na Moravě. Zejména do starého kostela sv. Petra a Pavla v Jedovnicích vytvořil několik umělců práce (1965–1966), které po obsahové i formální stránce spadají mezi nejpozoruhodnější ukázky Ars Sacra v Evropě oné doby. Sochař Karel Nepraš dodal chórové zábradlí, Jan Koblasa ohární stůl, svatostánek a svícny i monumentální dřevěný rámec s reliéfní asambláží, věnovanou lidskému životu. Pro toto retabulum malíř Mikuláš Medek vytvořil obraz Krista na kříži. Součinnost Koblasu a Medky se opakovala i ve světových prostorách.

Monografie z pera historicky novodobého umění Mahuleny Nešlehové, uvedená teoretikem Josefem Hlaváčkem, se vrací k rané tvorbě, především však seznamuje s rozsáhlým a rozmanitým dílem vzniklým v cizině. Aby vystihla jeho vývoj v sochařství, malířství, grafice i inscenaci a zároveň upozornila na zvláštnosti rázu námětově typologického, věnovala se autorka přednostně výkladu charakteristických motivů a tvarů figurace od raných aktivit až po dnešek. Dospěla k sedmi okruhům a kapitolám: Země (a vztah k přírodě), Oběť, Typ hieratický, traumatický a meditační, dále Mytické postavy (s převahou biblických) a Znak a symboly. Takové rozdělení umožnilo příhodný vzhled do Koblasovy mnohoznačné tvorby a poznání jeho dlouhodobých záměrů prozrazujících vnitřní kontinuitu doprovázenou experimenty.

Autorka objasňuje Koblasovu ideovost, stálou přítomnost biblických námětů, schopnost meditativnosti i varovných gest (celých mement), stejně jako smysl pro řád a monumentalitu. V pasáži o zemi ukazuje, jak Koblasa reagoval na místa svého zranění a prvních úspěchů. V dalším životním běhu neuniká odezva cizích krajín, zvláště rovin přímořského Šlesvicka-Holštýnska. Jde tu také o začlenění skulptur do přírodního prostředí. M. Nešlehová přiležitostně cituje kritiky, které v souvislosti s Koblasovou zahraniční činností a profesurou sochařství v Kielu upozorňují, v čem obohatil evropské umělecké děje.

Monografie mnohokrát vyzdvihuje cyklickou tvorbu. Cenný je cyklus drobných plastik Lamento (1970) a porohopitelně cyklus kreseb Apokalypsa (1964–1965), k němuž se Koblasa dlouho vracel. V grafické podobě je ostatně expresivní soubor posledním dílem dokončeným před emigrací. Myšlenkově i výrazem je příbuzný cyklus maleb a koláží Jeremiášova slova (1979). Neméně důležitá mementa vyjadřují různé verze postav Proroků a Poslů, které dosahují do nedávné doby. Častým námětem skulptury i grafiky jsou andělé.

Význam Koblasovy tvorby spatřuje Josef Hlaváček jednak v osobitých „strukturách“ maleb a sochařských prací i v postupném zjednotňování tvaru, jednak v jisté návaznosti na českou tradici gotického a barokního sochařství. Vedle toho Mahulena Nešlehová zdůrazňuje imaginativnost i smyslové bohatství, hluboký ponor do lidské psychiky i meditativnost, spřízněnost s velkými sochaři dvacátého století i formální rozmanitost. Ke kladům publikace náleží ukázky Koblasových úvah, přehledně uspořádané životopisné údaje, soupis díla, bibliografie a v neposlední řadě vynikající obrazová dokumentace. V úhrnu kniha o Koblasovi představuje dokonale příklad současné umělecké monografie.

Jiří Kropáček

Mahulena NEŠLEHOVÁ Jan Koblasa Úvodní složí Josef Hlaváček, Karolinum, Praha 2002

Myšlenky inspirované Biblií

Pokud byste od knihy, jejímž autorem je starozákonník, čekali pouze rozbor starých biblických textů, mohla by vás překvapit první kniha Jaroslava Sýkory *Biblické úvahy*, která hezky ukazuje, že o Starém zákoně se dá myslet a psát i jinak, než jsme v katolickém prostředí často zvyklí. Nic proti filologickým detailům, jazykovým a historickým rozborům, nic proti ryzí teologické vědě. To všechno k biblistice patří a J. Sýkora dává najevo, že snese i přísná kritéria odborné biblistiky. V jakékoli vědě (a teologické zejména) je však velmi cenné, když vědec dokáže oslovit na úrovni nejen své kolegy vědce, ale i širší veřejnost. A to je právě to, co se učitel Starého zákona českobudějovické teologické fakulty v jeho knize daří. Kniha, která je vlastně sbírkou různých textů roztroušených po různých časopisech (Šinuj, Křesťanská revue, Dingir apod.), se dělí do čtyř „kapitol“ – Biblické úvahy, Esaje, Podobenství a Homilie.

Přečtete-li si jeho *Biblické úvahy*, dovíte se nejen něco o biblických knihách nebo o výkladu určitých textů. Setkáte se také s živými úvahami na aktuální témata, která mají jedno společné: prodechnutí starozákonním biblickým pohledem na Boha, svět i člověka. J. Sýkora nepatří k naivním čtenářům Bible, kteří chtějí přímo v jejím textu hledat skryté a tajemné narážky na současné pojmy, události a děje. Přesto se bez zaváhání pouští do témat, jako je globalizace nebo výzva genových technologií. Tato navýsost moderní témata samozřejmě přímo v Bibli pojednávána nejsou. J. Sýkora ale ukazuje, že k nim lze nově přistoupit jako k novým tématům, nicméně z pozice člověka utvářeného biblickými myšlenkami. Takto vzniklé úvahy jsou pak originálním a solidním příspěvkem do dnes tak živých diskusí.

Biblické úvahy se samozřejmě netočí jen kolem horkých témat a hesel současnosti. Zabývají se řadou problémů, které jsou zcela tradiční a známé, ale i v tomto případě postupuje autor velmi živým a existenciálně oslovujícím způsobem. Myšlení nezůstává izolováno v ohradě vyvolených, ale je zde dáno do služby každodennímu životu. Četba těchto textů se stává nejen poučením, ale i příležitostí k reflexím nad sebou i nad řadou vážných otázek. Takový navýsost antropologický přístup může být pro čtenáře zajímavý a přínosný.

Mezi esaji nalezneme řadu drobnějších zamyšlení nad konkrétními zážitky či zkušenostmi autora. Uvádět do knihy soubor textů tohoto typu je spojeno s rizikem, že krátkým glosám reagujícím na jednotlivé události čtenář, kterému jsou tyto události vzdáleny, neporozumí. Pravda je také to, že takové postřehy brzy přestávají být aktuální a zajímavé. Přes tyto připomínky mám za to, že se J. Sýkora svým spisovatelem přístupem tomuto nebezpečí do značné míry vyhnul. Dovede totiž obvykle z jednotlivých problémů vystihnout trvalejší aspekty, zajímavé i mimo kontext konkrétní události.

Sbírkou pěti Podobenství, vložených do út židovským rabinům, nechávám úmyslně bez komentáře s obavou, abych tuto mocnou, ale zároveň křehkou stavbu spíše nezkrasil, než představil. Čtenář si rozhodně přijde na své. Poslední oddíl knihy tvoří Homilie, které jsou nedílnou složkou díla J. Sýkory, dříve evangelického duchovního, dnes katolického teologa. Kniha, která se nečte, je totiž mrtvá. A Bible se musí nejen číst, ale i zvěstovat. Můžeme si jen přát, aby recenzovaná kniha byla jak poučením, tak i ztělesněním zvěstovaného slova víry.

Tomáš Machula

Jaroslav Eliáš SÝKORA *Biblické úvahy*, Teologická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice 2002

Současné problémy ekumeny

Ekumenické snahy leží současněmu papeži na srdci. Proč? Protože svět, a zejména Evropa, křesťanství odčizená, zvěst o Kristu od křesťanů ve stavu rozdělenosti nepřijímá. Procesu smíření států, národů, ras aj. musí proto předcházet proces smíření křesťanů. V čem má spočívat? Populární katolický plán prostého návratu do lůna původní církve v její dnešní podobě se zdá neprůchodný. Z jakých důvodů? Filozofických? Teologických? Právních? Psychologických? Politických? O tom se vedou odpovědné diskuse i vášnivé polemiky.

Ta představa prostého návratu není zcela „od věcí“. Je-li tu zřejmá právní kontinuita s původní církví jakožto institucí, je její legitimní pokračovatelkou církev katolická. Ostatní, počínaje valdenskou, vznikly tím, že se od ní oddělily (evangelický teolog Martin Niemöller ji nazýval „starou církví“ a uvažoval o sblížení). Argumentaci právníka však komplikuje historik: „odloučení“ bývalo – byť ne pokaždé – „vypuzením“ i ty právní důvody platí jen pro „nebyznantskou“ část Evropy. Křesťanský Východ (pravoslavní) však také pokračuje v původní tradici a důsledně vnímá římské katolíky jako kacíře, neboť oni prý opustili společný základ prvních sedmi koncilů (důležité dodat, že toto téma odkřesťanštělou Evropu nezajímá, i když není neúčelné).

Největší pozornost i nejdůkladnější zpytování problému lze vidět u křesťanů německých. Johannes Ruse, šéfredaktor týdeníku *Christ in der Gegenwart*, to zdůvodňuje tím, že katolická je „pravdivá reformace“, a že německí křesťané mají tudíž zvláštní odpovědnost za ekumenu. Její problémy lze vskutku nejlépe vnímat v německém prostředí.

VELKÉ OSOBNOSTI ODEŠLY ZE SCÉNY...

Nejprve se tam sblížily protestantské církve luterské i kalvínské rážby jejich dohoda, tzv. *Leuenberkerská konkordie* (1773), k níž se připojily i mnohé církve mimo Německo, zavedla „společensví kazatelny i večeře Páně“. *Miščinská deklarace* (1991) podobně sblížila německé evangeliky a anglikány. Sblížení církví vzájemných z reformace je jistě nezbytnou součástí ekumeny, neprobíhá však bez komplikací, někdy i vůči katolíkům. Anglikáni sice trvají na apoštolské posloupnosti, ale některé jejich odnože zaváděly svěcení žen, z katolického hlediska nepřijatelné.

Protestanti i pravoslavní zatím odmítají katolické pojetí *Přítomnosti primátu*. Nejvíce ruské a řecké pravoslavní. Jinde jsou záblesky naděje. Přijetí papeže v Rumunsku a Arménii bylo nezvykle vstřícné. Z řad německých luteránů vzešla idea, že by papež mohl být před „světem“ mluvčím křesťanů vůbec (nebyla však bez komplikací, někdy i vůči katolíkům). Anglikáni sice trvají na apoštolské posloupnosti, ale některé jejich odnože zaváděly svěcení žen, z katolického hlediska nepřijatelné.

Evangelický teolog Joachim Trapp přitvrzuje ekumenické dění k ekonomickému, má své cykly. Mělo svou konjunkturu, nyní prodává recesi. Proč? Zmíněný Johannes Ruse to vysvětluje: velké osobnosti, které stály v šedesátých letech minulého století na počátku ekumeny, odešly ze scény, zatímco následující generace si o ni nedělá tolik starostí, neboť si nejsou jisty svou církevní identitou (dosprávcijí pokolení se odčizuje náboženské víře vůbec). Globalizační tlak vyvolává navíc reakci v podobě stažení se do malých privátních světů. I proto ožívá v současné době mezi evangeliky důraz na svébytnost jednotlivých církví (takzvaná „uni“, ale spíše na „federaci“). Tomu jsou blízké výhrady vůči „vatikánskému centralismu“, oživující se z různých míst v církvi katolické.

EKUMENU BY NEMĚLA POHŘBÍT VŠEOBECNÁ LAXNOST...

Katolická církev i Světový svaz luterských církví učinily vzájemný vstřícný krok. *Společnou deklaraci o uctívání ospravedlnění* (1999). Výsledek usilovné práce teologů však nedešel patřičné odezvy „zdola“, a to na obou stranách (z řad duchovních luterských církví se ozvaly protesty). Záhy nato vnesla jistou disonanci do ekumeny deklarace *Dominus Iesus* (2000), již se vatikánská Kongregace pro nauku víry vymezila proti relativismu „pluralitní teologie“ připomenutím konstant a stanovením pevných kontur, bez nichž je identita církve nemyslitelná. Jednoty nelze dosáhnout redukcí víry na „společné minimum“. Nevoli (evangeliků i pravoslavních) vyvolalo tvrzení, že církev Kristova „se uskutečňuje v církvi katolické“.

Dle evangelického pojetí se katolická církev primárně uskutečňuje v životě konkrétních společenství v určitém místě a čase. Jde ovšem o jiné pojetí „katolicity“, o odlišné pojmání církve na obou stranách – právě sem by se měl zaměřit ekumenický dialog.

Jeho překážkou jsou – jak uvedl biskup P. W. Scheele (Würzburg) – ne tak věcné, jako „psychologické výhrady na obou stranách“. P. Scheele varuje před „zachováním, jaké provádějí politické strany při koalicičních jednáních. Je tu i pokušení zvané „political correctness“, tj. diplomatické vyhýbání se tématům, která by se mohla nemile dotýkat druhé strany, což by odsoudilo ekumenu k povrchnosti. Nesnáze dialogu by mohly mnohé odradit, vytvářeli by ti méně starostliví a ekumenu by pohřbila všeobecná laxnost.

Německá ekumenická rozprava zahrnuje i pravoslavní, ale jen ty místní. *Augustinus Lambardakis*, řeckoořtodoxní metropolita pro Německo a exarcha pro střední Evropu, rodák z Kréty, který v Německu vystupoval, je ekumeně nakloněn. Je podřízen patriarchovi cařihradskému, ale má porozumění i pro současnou situaci ruské církve. Její kroky, které vyvolávají na Západě obavy, vysvětluje její vnitřní krizi. Hluboce devastovaná ruská církev má především starost a péči o sebe sama, protože se musí uzdravit ze svých zranění. – Jinak lze však u řady východních církví pozorovat odklon od ekumeny, zdůvodňovaný nejvyššími západními trendy, zejména ordinací žen a tolerováním homosexuálního soužití.

CHRISTOCENTRICKÁ ORIENTACE V KATOLICKO-EVANGELICKÝCH VZTAZÍCH

„Recese“, kterou ekumena prodává, je dána i současným duchovním klimatem Západu. Náboženské zlostejnění, příklon k relativismu, vyzdvihování přijatelnosti na úkor pravdy, znevažování racionality aj., to vše znevažuje samu možnost dialogu. Ilustrací budiž „politická rozprava“, jak se vede v naší zemi. Toto ovzduší infikuje i křesťany. Ve světle, který je pocíťován jako neurčitě nepřátelský, cítíme potřebu sebeobrany. O to méně se dostává poslání, misi.

Ekumenická vstřícnost českých katolíků a evangeliků těžce ze zkušeností sdíleného protivenství v minulém režimu i z nepřítelství toho současného. Ten zisk nesmíme promrhat. Nazvěme ho termínem vzájemný z německého kontextu: *smířlivá odlišnost* (versöhnte Verschiedenheit). Platí pro „špičky“ na obou stranách. Zda působí „dole“, to otázka.

Kde se však zatím neprojevuje, je – zní to paradoxně – sama místní katolická církev. Nářek i zlobný pokřik, který se ozývá po každé „kauze“ (vypořádání se s porážkami církvi „katedrála“, přijímání na ruku, „fakulta“ atd.) svědčí o odlišnosti velmi nesmířené.

Ekumenický zisk v katolicko-evangelických vztazích je umožněn důslednou *christocentrickou* orientací obou stran. Kde ji není, není ani zisk. Je tedy jasné, kudy vede cesta.

Sjednocení křesťanů totiž není politický projekt (jako např. fúze politických stran). Otázka pro nás není jak toho dosáhnout, ale jak tomu nepřekážet.

AD:

Pochopte, že mě to vůbec nezajímá...

PERSPEKTIVY 9/2002

Velmi pozorně jsem si přečetla článek Petra Střešňáka o učňovské mládeži. Je to článek burčující, a tak bychom na něj měli i zareagovat. Všechno, co je tam napsáno, do jisté míry tušíme, ale nechceme si to připustit. Už je to tedy napsáno, nemůžeme se vymlouvat, že o situaci nevíme.

Víte, stejně si myslím, že bývalá komunistická nomenklatura měla z nás, věřících, strach úplně zbytečně. Už dvanáct let jsme se mohli projevovali, účinně a prakticky zasahovat do vývoje naší společnosti, ale společnost o nás většinou příliš neví. Každý nějak „soukromičíme“, lidé k nám přijdou, když se jim stane kříva a oni neví, jak mají zjednat nápravu, neumí si poradit s mnoha složitými dokumenty, které po nich vyžadují úřady, a my jim je pomůžeme vyplnit. A to je všechno. Sem tam někdo napíše článek do novin, lidé ho pochválí, ale nestane se vůbec nic. Věřících lidí v České republice ubývá, jak nám bylo sděleno po posledním sčítání lidu. A co my na to? V zásadě nic. Máme být soli země, o našem přesvědčení by měli lidé vědět, měli bychom evangelizovat, měli bychom projevit svůj názor k stále se zvyšujícímu konzumu, bezcitnosti, aroganci, mělím, která chrlí zločinnou „kulturu“ na naše děti a vnoučata. Měli bychom... Ale co s tím? Kdo čte Katolický týdeník? Převážně věřící. Jak tedy máme na dnešní společnost pozitivně působit? Víme, že drtivá většina věřících se věrně a každý den modlí za to, aby se společnost vyvíjela podle Božího řádu, a to je velká pomoc, ale Pán Bůh nám dal určitě hlavy, a ty bychom neměli zakopávat, ale rozmnožovat. Měli bychom dát zřetelně a hlasitě najevo, co se nám nelíbí, co je v rozporu se zdravým vývojem lidské společnosti.

Nedávno jsem zaslechla tento příběh: Vedle modlitebny začal úspěšný „také podnikatel“ budovat noční klub. Věřící byli doslova zděšení, obrátili se na všechny možné instituce, aby tomuto sousedství zabránili, leč marně. Intenzivně se za tu věc modlili. Před kolaudací nočního klubu zasáhl stavbu blesk, a to vyhořela. Postižený podnikatel podal k soudu žalobu na věřící, že mu svými modlitbami pokazili podnikatelský záměr. Z toho vyplývá, že i bezbožní v Boha nějak věří.

Také my budeme jednou vydávat počet ze svého jednání a chování. Také my se budeme možná jednou odpovídat za úroveň etiky, morálky, a zejména bezbožnosti v naší společnosti.

Antonie Hančíková, Brno

Autorovi patří můj dík. Rád bych ho podpořil vlastní zkušeností (...). Můj kolega pracuje v kontaktním centru pro narkomany. Přednášel učitelům o drogách. Slova se ale záhy ujali posluchači (zřejmě nezvyklí poslouchat a mlčet). Ředitel jedné školy začal o tom, že školy jsou lepší a horší a že na té jeho se žák užívající drogy nevyskytl. Přednášející měl co říci i se žáky z této školy, ale panu řediteli to říci nemohl. Porušil by povinnou mlčenlivost, klienti by za ním přestali chodit, proto trpně mlčel. Podobných zkušeností měl s učiteli víc, proto se rozhodl, že už s nimi nebude tráčet čas. Neplatí to všeobecně, má kolegyně začala nečlávkou řešit problémy s žákem, který užíval drogy, a jeho rodiče o tom neměli tušení.

Pan Střešňák píše o narůstající drzosti vůči bezmocným učitelům. Před časem se na jisté základní škole učitelka neudržela a rautířil, který soustavně narušoval výuku, dala malý pohálek. Chlapec si sličoval, přišla kontrola z okresu, kraje, ministerstva a po celý rok se kontroly opakovaly každý měsíc, škola získala špatnou pověst. Učitelé se poté dohodli, že budou ignorovat, co se ve třídách děje. Přijdou, odmluví si své – a konce. Co jiného měli udělat pro zachování duševního zdraví, pokud nestáli o vyhazov? Před patnácti lety působila na téže škole učitelka, na jejíž hodinách ruštiny nevyrušoval nikdo, protože uměla bolestivě vykrákat za vlasy, byla to ovšem „soudružka“. I největší rošťáci své lumpárny raději odložili. Přes veškerou toleranci se dumnám, že není správně vylučovat ze školy fyzické tresty. Včasné pohálek vyřeší problém častěji účinněji než záplava slov. Nebylo by možné, aby rodiče dal předem písemný souhlas s možností fyzického trestu? Jistě, problematické děti mívají problematické rodiče.

Asi by mělo dojít k rozsáhlé debatě o lidských právech a svobodách. Z extrému panujícího před rokem 1989 jsme se přehoupli do opačné pozice, ale spočíváme tam už příliš dlouho. Starost o lidská práva (a povinnosti!) je součástí kompetence církvi. (...) A co se týče školních trestů, snad by bylo dobré nastartovat celospolečenskou debatu, i kdyby církev měla být obviňována z toho, že chce zase lidi omezovat a trápit. Stejně z něčeho obviňována bude, ať je to tedy aspoň ve věci, která za ten boj stojí (...).

Z dopisu učitele (jméno i adresa jsou redakci známy).

Za omyly v tisku...

Zpravidla se za ně omlouvá redakce. Tentokrát se omlouvá i redakci *Perspektiv* omlouvá B. Smejkal, autor sdělení o datu úmrtí M. R. Junové-Vodíčkové (*Perspektivy* 9/2002, str. 8), který překlepem v psacím stroji zavlnil chybu v dataci jejího úmrtí. Jmenovaná zemřela o rok dříve, tedy 27. března 2001 (nikoli 2002).

Zlo – hřích – spása

Teologické texty 2-5/2002 potřebovaly pro zpracování dané tematiky tolik místa, že vyšly jako dvojčíslo. Vedle českých a slovenských se snažili také kvalitní zahraniční autoři s úspěchem zpracovat různé aspekty rozsáhlé, do hlubin duše a života sahající problematiky z hlediska biblistiky, filozofie, etiky, teologie, psychologie, pedagogiky a pastorace. A. Mandl svým projevem na Velehradě v roce 1968 připomněl náš společný zápas o svobodu. K. Skaličský v rozsáhlém portrétu T. G. Masaryka řeší jeho postoj ke křesťanství. J. Zvěřina má co říci i k dnešní krizi teologické fakulty.

om

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU **PERSPEKTIVY**

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada: Dagmar Břeháková,

Oto Mádl, Petr Příhoda, Václav Tro,

Jaroslav Med (předseda), Miloš Doležal,

Tomáš Machulík, Jaroslav Šebek, Tomáš Latranský

Adresa redakce: Londýnská 44, 120 00 Praha 2

tel.: 224 250 595, linka 24, fax 224 257 041

E-mail: Perspektivy@Katolicky-tydenik.cz

Foto: Zdeněk Pavel Vodíčka

Výběr z *Perspektiv* v Braillově špečetkém písmu

Ležebnost na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a tělesně znevýhodněné, Plzeňská 2, 110 00 Praha 1

tel.: 224 810 242, linka 600

Nevyžádané rukopisy se nevracují!